

Міністерство освіти та науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Н.А. Бак

ФІНАНСИ

*Методичні рекомендації
до самостійної роботи*

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2023

УДК 336(072)
Б 19

*Друкується за ухвалою Вченої ради економічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(протокол № 7 від 25.01.2023 р.)*

Бак Н. А.

Б 19   **Фінанси : метод .реком. до самост. роботи.** Чернівці : Чернівец.
нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 84 с.

Студентам у пригоді стане опрацювання рекомендованої літератури, а також самостійне виконання таких завдань: підготовка повної ґрунтовної відповіді за переліком питань, наведених до тем навчальної дисципліни; тлумачення фінансових термінів; підготовка наукових повідомлень і аналітичних виступів; обґрунтування власного погляду щодо відповіді на запитання дискусійного характеру; виконання завдань прикладного характеру.

Для студентів, які вивчають курс «Фінанси» та прагнуть поліпшити власний рівень володіння загальними та фаховими компетентностями фахівця-економіста.

УДК 336(072)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2023

© Бак Н.А., 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	5
МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ ФІНАНСІВ	7
Тема 1. Становлення та розвиток фінансової науки.....	7
Тема 2. Фінанси як предмет фінансової науки.....	10
Тема 3. Фінансові ресурси	13
Тема 4. Фінансова система держави	15
Тема 5. Фінансова політика	18
Тема 6. Фінансовий механізм	20
МОДУЛЬ 2. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ МІКРОЕКОНОМІКИ.....	23
Тема 7. Фінансовий менеджмент	23
Тема 8. Управління державними фінансами	25
Тема 9. Фінансове планування та прогнозування.....	29
Тема 10. Фінансовий контроль	31
Тема 11. Фінанси суб'єктів господарювання	34
Тема 12. Фінанси домогосподарств	39
МОДУЛЬ 3. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ.....	42
Тема 13. Податки та податкова система України	42
Тема 14. Державний бюджет і бюджетна система України.....	46
Тема 15. Бюджетний дефіцит	51
Тема 16. Державний кредит.....	54
Тема 17. Державні цільові фонди.....	57
Тема 18. Місцеві фінанси.....	61
МОДУЛЬ 4. ФІНАНСОВИЙ РИНОК І МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ	67
Тема 19. Фінансовий ринок	67
Тема 20. Страхування та страховий ринок.....	71
Тема 21. Міжнародні фінанси.....	75
Тема 22. Фінансова безпека держави.....	78
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	82
ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА	83

ВСТУП

Студенти, які здобувають вищу економічну освіту різного спрямування, зможуть стати висококласними фахівцями, володіючи глибокими теоретичними знаннями з фінансів і навичками їх практичного застосування. Адже «Фінанси» належать до тих навчальних дисциплін, вивчення яких допомагає сформувати власну світоглядну позицію, посилити індивідуальний потенціал інтелектуального зростання та водночас набутти впевненості при ухваленні рішень фінансового характеру.

Процес роботи над курсом «Фінанси» передбачає активну співпрацю студентів з викладачами в ході опанування лекційного матеріалу та інформації з рекомендованих джерел, представлення результатів виконаних завдань і обговорення проблемних ситуацій. Високу результативність такого підходу до навчання можна забезпечити за умови систематичної самостійної роботи студентів як під час практичних занять, так і в позааудиторний час. Тому пропонуване навчально-методичне видання підготовлене з метою заохотити здобувачів вищої освіти до поглиблення власних знань у сфері фінансів, а також посприяти їм у набутті загальних (ЗК) і спеціальних (СК) компетентностей, передбачених освітньою програмою їх підготовки, зокрема здатності:

- шукати, обробляти й аналізувати інформацію з різних джерел (ЗК08 в освітній програмі підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Фінанси, банківська справа та страхування»);

- зберігати та примножувати цінності й досягнення суспільства на основі розуміння закономірностей розвитку фінансів і фінансової науки, її місця у загальній системі знань і в розвитку суспільства (ЗК14, відповідно);

- досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища (СК01);

- розуміти особливості функціонування сучасних світових і національних фінансових систем та їх структури (СК02);

- діагностувати стан фінансових систем, у тому числі їхніх складових (СК03);

- застосовувати знання законодавства у сфері монетарного,

фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку (СК05)» [1].

Активна самостійна робота студентів над курсом «Фінанси» дозволить підтримувати належний рівень їхніх знань, постійно підвищувати свою фахову підготовку (СК11), брати участь у наукових заходах, а також ретельно підготуватися до різних видів поточного та підсумкового оцінювання знань.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

На відміну від аудиторних занять, самостійна робота при вивченні навчальної дисципліни для здобувачів має ряд переваг. Вони можуть обрати індивідуальний режим (час, місце, інтенсивність) додаткового опрацювання рекомендованого викладачем матеріалу.

Студенти обирають тривалість, обсяг, глибину самостійної роботи над курсом «Фінанси», зокрема, видами завдань, які запропоновані автором цього навчально-методичного видання. В їхньому переліку:

1) підготовка повної ґрунтовної відповіді за **переліком питань**, які наведені по темах навчальної дисципліни. Для цього здобувачу варто звернутися до переліку літератури, яка рекомендована для поглибленого вивчення матеріалу. Законодавчі та нормативні акти потрібно опрацьовувати в їхній останній редакції, наприклад, користуючись сайтом Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/>;

2) тлумачення **глосарію** (фінансових термінів). Студенту стануть у пригоді положення законодавчих актів зі списку рекомендованої літератури, які містять статтю «Визначення термінів (понять)». Самостійне опрацювання глосарію допоможе студенту конкретизувати знання, поглиблено зрозуміти навчальний матеріал. Опрацювання термінів, наведених у вітчизняних законодавчих актах, сприятиме усвідомленню специфіки фінансового механізму функціонування національної економіки;

3) підготовка **наукових повідомлень і аналітичних виступів** з проблематики функціонування фінансової системи України, зарубіжних держав і глобальних фінансів. При цьому варто

користуватися рекомендованими та іншими джерелами, які містять вагому теоретичну й актуальну практичну інформацію. Окремі з них, які містять інформацію аналітичного характеру, наведені в розділі «Інтернет-джерела» (с. 83). Щоб отримати науково значимі, достовірні й обґрунтовані висновки за результатами аналізу фактологічної та числової інформації, варто опрацьовувати дані (статистичні ряди) за тривалий період часу (мінімально - п'ять років);

4) обґрунтування власного погляду щодо відповіді на **запитання дискусійного характеру**. З цією метою варто посылатися на першоджерела, аналітичні дані, доведені факти. Самостійне виконання цього виду завдань сприятиме закріпленню знань студента з курсу та формуванню його активної позиції як потенційного учасника фінансових взаємовідносин;

5) виконання **завдань прикладного характеру**, яке спрямоване як на індивідуальну, так і на командну роботу студентів. Окремі види завдань передбачають можливість їх виконання на основі вибору одного або кількох економічних суб'єктів / сегментів / напрямків / складових. Практичне застосування набутих теоретичних знань розвиває відповідні компетентності здобувачів. При виконанні завдань прикладного характеру необхідно:

а) використовувати дані офіційної статистичної, фінансової, бухгалтерської звітності органів державної влади, місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання;

б) крім візуалізації даних, всесторонньо їх аналізувати, оцінювати та робити обґрунтовані висновки.

Окремий різновид самостійної роботи здобувачів при вивченні дисципліни «Фінанси» - це розв'язування тестів. Для цього вони можуть скористатися іншим навчально-методичним виданням автора.

Результативність самостійної роботи над навчальним матеріалом курсу «Фінанси» залежить від джерел інформації, які опрацьовують здобувачі. Для закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також для успішного виконання завдань прикладного характеру у виданні запропоновано скористатися:

1) літературними та інтернет-джерелами, наведеними до кожної теми дисципліни;

2) узагальненим щодо курсу списком літератури та інтернет-джерелами, наведеними в цьому виданні (с. 83).

МОДУЛЬ 1

ОСНОВИ ТЕОРІЇ ФІНАНСІВ

Тема 1

Становлення та розвиток фінансової науки

Перелік питань

1. Фінансова наука як складова системи фінансових знань
2. Історичний аспект розвитку фінансової науки
3. Еволюція української фінансової думки
4. Сучасні тенденції розвитку фінансової науки

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Суть і структура фінансової науки. Предмет і метод фінансової науки. Загальнонаукові та спеціальні (конкретно наукові) функції фінансової науки.
- ❖ Зміст системи фінансових наукових знань: фінансова теорія, фінансова наука, фінансова думка, вчення про фінанси, фінансова доктрина, фінансова концепція, наукові закони. Інструментарій фінансової науки.
- ❖ Історичний аспект становлення та розвитку фінансової науки, її роль у суспільстві. Періодизація розвитку фінансової думки та фінансової науки.
- ❖ Концепції фінансів у фундаментальних економічних теоріях. Попередники англійської класичної політекономії. Фінансові концепції англійської класичної політекономії. Адам Сміт і Давид Рікардо. Фінансові теорії історичної школи Німеччини. Маржиналізм і його вплив на розвиток фінансової науки. Кейнсіанство і його значення для розвитку фінансової науки. Повернення до неокласики. Протистояння кейнсіанству. Монетаризм і пріоритет грошової політики. Неолібералізм. Фінансові пріоритети. Фінансові концепції в парадигмі «асиметричної інформації». Інституціоналізм і його вплив на фінансову думку.
- ❖ Історія української фінансової думки. Структурування праць українських учених-фінансистів. Характеристика внеску

М.Х Бунге, М.І. Туган-Барановського, І.І. Янжула, Й.М. Кулішера, М.М. Алексєєнка, М.П. Яснопольського, М.І. Мітіліно та інших українських вчених у розвиток фінансової науки. Загальні риси розвитку радянської та пострадянської фінансової науки в Україні.

- ❖ Сучасна світова наукова фінансова думка. Новітні уявлення вітчизняних учених про розвиток фінансової науки. Характеристика наукових інтересів В.Л. Андрущенко, О.Д. Василика, А.І. Даниленка, С.Я. Огородника, Д.В. Положенка, В.М. Суторміної, В.М. Федосова, С.І. Юрія.

Література

1. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів). Львів : Каменяр, 2000. 305 с.
2. Голубка С.М. Методологічні засади дослідження історії фінансового господарства України. *Фінанси України*. 2013. № 10. С. 110-122.
3. Леоненко П.М., Федосов В.М., Юхименко П.І. Основні етапи розвитку фінансової науки: методологія проблеми. *Фінанси України*. 2017. № 4. С. 55-74.
4. Леоненко П.М., Федосов В.М., Юхименко П.І. Формування загальної та національної архітекτονіки фінансової науки. *Фінанси України*. 2017. № 6. С. 87-108.
5. Львовчкін С.В., Федосов В.М., Юрій С.І., Юхименко П.І. Фінансова думка України. Енциклопедія / за наук. ред. В.М. Федосова. Київ : Кондор; Тернопіль : Економічна думка. 2010. У 3 т. Т.2 2010. 584 с.
6. Опарін В.М., Федосов В.М., Юхименко П.І. Сучасна українська наукова школа публічних фінансів. *Фінанси України*. 2015. № 11. С. 56-87.
7. Федосов В.М., Юхименко П.І. Українська фінансова наука: генеза, еволюція, ренесанс. *Фінанси України*. 2012. № 3. С. 3-30.
8. Хохуляк В.В. Віхи становлення науки фінансового права : монографія. Одеса : Фенікс, 2014. 388 с.
9. Юхименко П.І. Львовчкін С.В., Федосов В.М., Юрій С.І. Фінансова думка України. Монографія / за наук. ред. В.М. Федосова. Київ : Кондор; Тернопіль : Економічна думка. 2010. У 3 т. Т.1 2010. 687 с.

10. Юрій С.І., Львовчкін С.В., Федосов В.М., Юхименко П.І. Фінансова думка України. Хрестоматія / за наук. ред. В.М. Федосова. Київ : Кондор; Тернопіль : Економічна думка. 2010. У 3 т. Т.3. Ч. 1 2010. 471 с.
11. Юрій С.І., Львовчкін С.В., Федосов В.М., Юхименко П.І. Фінансова думка України. Хрестоматія / за наук. ред. В.М. Федосова. Київ : Кондор; Тернопіль : Економічна думка. 2010. У 3 т. Т.3. Ч. 2. 2010. 734 с.

Глосарій

✓ фінансова думка	✓ фінансові постулати
✓ фінансова концепція	✓ фінансові аксіоми
✓ фінансова теорія	✓ фінансові проблеми
✓ фінансова доктрина	✓ фінансові гіпотези
✓ вчення про фінанси	✓ фінансове поняття
✓ наука	✓ фінансовий термін
✓ фінансова наука	✓ фінансова категорія
✓ позитивна фінансова наука	✓ фінансовий результат
✓ нормативна фінансова наука	✓ фінансова освіта
✓ фінансові закони	

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Фінансова думка та фінансова практика: фактори взаємного розвитку.
2. Ретроспектива української фінансової думки: видатні представники й наукові школи.
3. Вклад Івана Яковича Франка в розвиток української фінансової думки.
4. Українська фінансова думка як складова сучасної фінансової науки.
5. Роль фінансової науки в подоланні загроз сучасного світу.
6. Вплив глобальних проблем на розвиток фінансової науки.
7. Місце вищої освіти у розвитку сучасної фінансової науки.

Запитання дискусійного характеру

- Яку науку: фінансового права чи політичної економії варто вважати основою розвитку фінансової науки?
- Чи повинна фінансова діяльність бути привілеєм професіоналів?
- Чому фінансова думка настільки різноманітна й дискусійна?

- Які досягнення фінансової науки варто вважати найбільш вагомими?
- Чи варто вважати сучасну українську фінансову науку такою, що очистилася від радянської теоретичної спадщини?
- Які теоретичні напрями сучасної фінансової науки найбільш актуальні?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично покажіть місце фінансової науки в системі наукових знань.
2. Наочно продемонструйте хронологію розвитку фінансової науки в Україні.

Тема 2

Фінанси як предмет фінансової науки

Перелік питань

1. Фінанси в системі суспільних відносин. Дискусійні аспекти суті фінансів
2. Функції фінансів та їхній дискусійний характер
3. Місце фінансів у процесі вартісного розподілу ВВП, їхній взаємозв'язок з іншими розподільними категоріями

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Предмет науки про фінанси. Фінанси – специфічна форма суспільних відносин. Грошові відносини, які становлять зміст фінансів. Об'єктивні передумови виникнення фінансів. Фінанси як економічна, вартісна, розподільна, історична категорія. Специфічні ознаки фінансів, їх суспільне призначення. Необхідність фінансів в умовах товарного-грошового господарства.
- ❖ Фінансові категорії як форма наукового пізнання сутності фінансових відносин. Прості й складні фінансові категорії.
- ❖ Функції фінансів як виявлення найважливіших ознак, властивостей і суспільного призначення фінансів. Розподільна функція, її зміст. Об'єкти і суб'єкти розподілу. Первинний розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту та національного доходу. Контрольна функція фінансів, її зміст. Прояви контрольної функції

у фінансових відносинах. Фінансова інформація та її роль у реалізації контрольної функції. Взаємозв'язок контрольної та розподільної функцій фінансів.

- ❖ Дискусійні питання суті і функцій фінансів.
- ❖ Взаємозв'язок фінансів з іншими розподільними категоріями у процесі вартісного розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту та національного доходу.
- ❖ Фінанси та ціна. Участь ціни в розподілі вартості. Фінанси як інструмент розподілу вартості, реалізованої на основі ціни. Взаємозв'язок фінансового та цінового методів розподілу вартості та його удосконалення в умовах становлення ринкових відносин.
- ❖ Загальні риси та відмінності фінансів і заробітної плати, інших доходів фізичних осіб, як інструментів розподілу.
- ❖ Фінанси і кредит. Взаємозв'язок та специфіка фінансів і кредиту, їх комплексне використання для забезпечення потреб суспільного відтворення.

Література

1. Аргус М. М. Проблеми трактування сутності та функцій категорії «фінанси». *Фінанси України*. 2007. № 4. С. 127-134.
2. Лондар С.Л. Вхідження України у світовий економічний простір та трансформація фінансових визначень. *Фінанси України*. 2006. № 5.
3. Федосов В.М., Рязанова Н.С. Фінанси як вихідна детермінанта процесу реалізації енергоінформаційної сутності вартості. *Фінанси України*. 2020. № 4. С. 52-63.

Глосарій

✓ фінанси	✓ розподільна функція фінансів
✓ гроші	✓ вартісний розподіл
✓ фінансове господарство	✓ первинний розподіл
✓ об'єкт фінансів	✓ первинні доходи
✓ грошові кошти	✓ перерозподіл
✓ грошові потоки	✓ вторинні доходи
✓ валовий внутрішній продукт	✓ контрольна функція фінансів
✓ національний дохід	✓ фінансова інформація
✓ національне багатство	✓ ціна
✓ суб'єкти фінансів	✓ кредит
✓ функція фінансів	✓ заробітна плата

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Фінанси як «підвалина людської цивілізації» та основоположний суспільний інститут.
2. Функції фінансів та їх практичне втілення.
3. Фінанси як «нерви та кровоносна система держави».
4. Первинні та вторинні доходи суб'єктів економічних відносин: спільні та відмінні характеристики.
5. Якість фінансової інформації та способи досягнення її високого рівня.

Запитання дискусійного характеру

- Як економічна категорія, фінанси мають вартісний чи грошовий вимір?
- Чому побутове трактування змісту фінансів ототожнює їх з грошима?
- Чи існують відмінності між фінансами та фінансовим господарством?
- Наскільки суперечливі фінансові відносини різних економічних суб'єктів?
- З погляду інтересів суб'єктів економічних відносин, які доходи - первинні чи вторинні важать більше?
- Чи варто вважати фінанси економічною категорією, яка виникла раніше за кредит, заробітну плату й ціну?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізуйте фінансові взаємозв'язки між економічними агентами на макроекономічному рівні.
2. Проаналізуйте фінансові взаємозв'язки між економічними агентами на мікроекономічному рівні.
3. Схематично відобразіть грошові потоки між суб'єктами економічних відносин із зазначенням їхнього змісту та призначення.
4. Проаналізуйте й оцініть структуру доходів суб'єктів економічних відносин за результатами розподілу та перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту в Україні за останні п'ять років.

Тема 3

Фінансові ресурси

Перелік питань

1. Зміст фінансових ресурсів, їх склад
2. Джерела фінансових ресурсів
3. Напрямки та форми використання фінансових ресурсів
4. Резерви як складова фінансових ресурсів

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Економічні ресурси: зміст, склад. Критерії виокремлення фінансових ресурсів серед економічних ресурсів.
- ❖ Матеріально-речове втілення фінансів. Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових відносин, їх суть, склад. Дискусійні аспекти трактування суті фінансових ресурсів.
- ❖ Джерела фінансових ресурсів. Характеристика чинників зміни розмірів фінансових ресурсів. Склад та особливості централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів. Форми та інструменти мобілізації фінансових ресурсів.
- ❖ Порядок формування та використання фінансових ресурсів на макро- та мікроекономічному рівнях. Фінансові ресурси держави, їх джерела та методи акумуляції. Фінансові ресурси суб'єктів господарювання. Фінансові ресурси громадян.
- ❖ Напрями та форми використання фінансових ресурсів. Розподіл фінансових ресурсів за цільовим призначенням. Взаємозв'язок між фінансовими та кредитними ресурсами.
- ❖ Фінансові резерви, їх суть і значення. Форми та методи формування фінансових резервів.

Література

1. Павлюк К.В. Фінансові ресурси держави. Київ : НІОС, 1998. 175 с.
2. Про затвердження Положення про резервний фонд Кабінету Міністрів України : Постанова Верховної Ради України від 22 лют. 1996 р. № 62/96-ВР.
3. Про затвердження Порядку використання коштів резервного фонду бюджету : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 бер. 2002 р. № 415.

4. Про Положення про резервний фонд міського бюджету : рішення Чернівецької міської ради від 27 жовт. 2005 р. № 855.
5. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками резервного фонду : Постанова Національного банку України від 8 серп. 2001 р. № 334.

Глосарій

✓ економічні ресурси	✓ джерела фінансових ресурсів
✓ фінансові ресурси	✓ ендавмент-фонд (endowment)
✓ кредитні ресурси	✓ метчинг (matching)
✓ інвестиційні ресурси	✓ фінансування
✓ бюджетні ресурси	✓ просте відтворення
✓ податкові ресурси	✓ розширене відтворення
✓ мобілізація фінансових ресурсів	✓ фінансові резерви

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Фінансові ресурси – невід’ємна складова економічних ресурсів суспільства: макро- та мікроекономічний аспекти.
2. Інвестиційні ресурси Української держави: проблеми формування та використання.
3. Оцінка фінансового потенціалу розвитку національної економіки.
4. Фактори зміни розмірів фінансових ресурсів та оцінка ступеня їх впливу на фінансові можливості суб’єктів економічних відносин.
5. Ісламські інструменти формування та використання фінансових ресурсів.
6. Порівняльна характеристика методів формування фінансових резервів.

Запитання дискусійного характеру

- Фінансовий потенціал, фінансові можливості, фінансові ресурси: який взаємозв’язок між цими термінами?
- Чи обґрунтовано ототожнювати фінансові ресурси та джерела фінансових ресурсів?
- Чи належать кредитні ресурси до складу фінансових ресурсів суб’єктів економічних відносин?
- Наскільки структура валового внутрішнього продукту впливає на склад фінансових ресурсів суб’єктів економічних відносин?
- Які інструменти мобілізації фінансових ресурсів держави повинні домінувати в умовах воєнного часу?
- Чи варто створювати фінансові резерви в умовах малопрогнозованого майбутнього?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізуйте склад і структуру фінансових ресурсів України за ознакою рівня їх централізації.
2. Проаналізуйте джерела формування фінансових ресурсів органів державної влади в Україні.
3. Оцініть напрямки використання фінансових ресурсів органів державної влади в Україні.
4. Порівняйте потенціал формування фінансових ресурсів країни, що розвивається, та країни ринкового типу [за вибором студента].

Тема 4

Фінансова система держави

Перелік питань

1. Поняття фінансової системи та принципи її побудови
2. Склад фінансової системи країни
3. Характеристика компонент фінансової системи
4. Вплив фінансової системи на розвиток національної економіки

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Поняття фінансової системи. Ознаки класифікації фінансових відносин. Принципи побудови фінансової системи держави. Правові та організаційні основи побудови та функціонування фінансової системи.
- ❖ Організаційно-правова характеристика фінансової системи держави. Сфери фінансової системи: фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, державні фінанси, міжнародні фінанси; їх характеристика.
- ❖ Ланки фінансових відносин, їх характеристика. Взаємозв'язок ланок фінансової системи.
- ❖ Дискусійні питання суті та складу фінансової системи. Фінансова, кредитна та банківська системи: спільні та відмінні риси, взаємодія.
- ❖ Характеристика складу й структури фінансової системи України. Інституційно-функціональна (суб'єктна) структура фінансової системи України.
- ❖ Вплив фінансової системи на темпи та пропорції розвитку національної економіки.

Література

1. Голубка С.М. Інституціоналізація фінансового господарства України (історична ретроспектива). ДННУ “Акад. фін. управління”. Київ, 2013. 453 с.
2. Ковтун А. Сальдо великих грошей. Історія фінансово-банківської системи України у спогадах причетних. Київ : Букрек, 2020. 480 с.
3. Луніна І.О. Публічні фінанси в макроекономічній політиці зростання. Київ: Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2020. 438 с.
4. Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монографія. Київ : КНЕУ, 2005. 240 с.
5. Тулай О.І. Державні фінанси і сталий людський розвиток : концептуальні домінанти та діалектична єдність : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 415 с.
6. Фінансова інфраструктура України: стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія / В. Опарін та ін.; за заг. ред. В. Опаріна, В. Федосова. Київ : КНЕУ, 2016. 695 с.

Глосарій

- ✓ фінансова система
- ✓ принцип єдності фінансової системи
- ✓ принцип самостійності фінансової системи
- ✓ реальна фінансова система
- ✓ чистий фінансовий сектор (чисті фінанси)
- ✓ квазічистий фінансовий сектор (квазічисті фінанси)
- ✓ фіскально-податковий сектор (фіскально-податкові фінанси)
- ✓ кредитна система
- ✓ банківська система
- ✓ сфера фінансових відносин
- ✓ ланка фінансової системи
- ✓ суспільні фінанси
- ✓ публічні фінанси
- ✓ приватні фінанси
- ✓ фінанси домогосподарств
- ✓ фінанси суб'єктів господарювання
- ✓ корпоративні фінанси
- ✓ державні фінанси
- ✓ міжнародні фінанси
- ✓ фінансовий ринок
- ✓ страхування
- ✓ фінансові органи
- ✓ фінансові інститути
- ✓ фінансова глибина
- ✓ відкритість фінансової системи

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Характеристика сучасної інституційно-функціональної структури фінансової системи України.
2. Моделі грошових потоків між сферами та ланками фінансової системи держави.
3. Чинники формування складу та структури фінансової системи України.
4. Перспективні напрямки розвитку фінансової системи України в сучасних умовах.
5. Вплив фактору євроінтеграції на розвиток фінансової системи України.

Запитання дискусійного характеру

- Чи не суперечать один одному принципи єдності та самостійності побудови фінансової системи держави?
- Яку сферу чи ланку фінансової системи варто вважати провідною в сучасних умовах розвитку українського суспільства?
- Суспільні фінанси, публічні фінанси, державні фінанси: який взаємозв'язок між цими термінами?
- Чи належать міжнародні фінанси до складу фінансової системи держави?
- Склад і структура фінансової системи держави – це результат об'єктивних чи суб'єктивно зумовлених процесів?

Завдання прикладного характеру

1. Порівняйте склад фінансової системи країни, що розвивається, та країни ринкового типу [за вибором студента].
2. Порівняйте склад і структуру фінансової системи України та фінансової системи будь-якої з європейських країн.
3. Проаналізуйте показники рівня розвитку фінансової системи України за останні п'ять років.
4. Оцініть ступінь збалансованості фінансової системи України.

Тема 5

Фінансова політика

Перелік питань

1. Суть фінансової політики, наукові засади її розробки та реалізації
2. Види, складові та напрямки фінансової політики, показники її результативності
3. Фінансова політика на сучасному етапі розвитку країни

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Суть фінансової політики. Взаємозв'язок фінансів і фінансової політики. Наукові засади розробки та реалізації фінансової політики. Об'єкт, суб'єкти та мета фінансової політики.
- ❖ Поведінкові аспекти формування та реалізації фінансової політики. Суспільний, ринковий та індивідуальний вибір як база формування пріоритетів фінансової політики економічних одиниць. Види фінансової політики.
- ❖ Фінансова політика держави, її завдання та основні напрямки. Фінансова політика – складова частина економічної та соціальної політики держави. Модель національної економіки як основа формування фінансової політики держави. Типи фінансової політики держави.
- ❖ Фінансова політика суб'єктів господарювання. Фінансова політика домогосподарств, фізичних осіб.
- ❖ Стратегія і тактика фінансової політики, їх взаємозв'язок і сутнісні відмінності.
- ❖ Забезпечення реалізації фінансової політики. Форми та методи реалізації фінансової політики. Критерії та показники оцінки результативності фінансової політики.
- ❖ Фінансова політика у міжнародних, міждержавних відносинах. Фінансова політика України на сучасному етапі.

Література

1. Бюджетна політика: прагматичні підходи до стратегічних рішень / К.В. Аврамченко, А.Л. Дешко, Я.А. Жаліло та ін. Київ : СТ-ДРУК, 2016. 112 с.

2. Зимовець В.В. Державна фінансова політика економічного розвитку. НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. Київ, 2010. 256 с.
3. Фінансова політика інвестиційно-інноваційного розвитку України : монографія / за ред. В.Г. Дем'янишина. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 464 с.
4. Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації / за ред. А.І. Даниленка. Київ : Фенікс, 2008. 468 с.

Глосарій

✓ фінансова політика	✓ фінансова стратегія
✓ фіскальна політика	✓ фінансова тактика
✓ монетарна політика	✓ політика жорсткої регламентації
✓ бюджетна політика	✓ політика мінімальних обмежень
✓ податкова політика	✓ політика стабілізації
✓ суспільний вибір	✓ політика економічного зростання
✓ ринковий вибір	✓ дискреційна фінансова політика
✓ індивідуальний вибір	✓ «вмонтовані» стабілізатори

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Домінантні напрямки фінансової політики держави та підприємницьких структур.
2. Чинники впливу на розробку та реалізацію фінансової політики різних економічних суб'єктів.
3. Вплив поведінкових ефектів на фінансові пріоритети домогосподарств і суб'єктів господарювання.
4. Роль фінансової політики різних економічних суб'єктів у вирішенні соціальних проблем розвитку українського суспільства.
5. Сучасні пріоритети фінансової політики Українського уряду.
6. Оцінка фінансової політики Українського уряду з погляду дотримання основних принципів фінансової політики Європейського Співтовариства.

Запитання дискусійного характеру

- Чи варто вести мову про фінансову політику суб'єктів господарювання і домогосподарств у сучасних умовах розвитку українського суспільства?
- Яке місце посідає категорія «справедливість» у тлумаченні змісту й призначення фінансової політики?

- Наскільки суперечливими варто вважати пріоритети фінансової політики держави та суб'єктів бізнесу?
- Чи можлива самостійна (без впливу міжнародних чинників) розробка та реалізація урядом фінансової політики в умовах воєнного стану чи інших кризових умовах?
- Наскільки взаємоузгоджені цілі та засоби їх досягнення в процесі реалізації фінансової стратегії й тактики органів державної влади в Україні?
- Яка модель ринкової економіки повинна бути в основі розробки поствоєнної державної фінансової політики?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично відобразіть місце фінансової політики в системі соціально-економічних пріоритетів органів державної влади в Україні.
2. Проаналізуйте соціально-економічні показники результативності фінансової політики Українського уряду за останні п'ять років.

Тема 6 ***Фінансовий механізм***

Перелік питань

1. Фінансовий механізм як складова господарського механізму, його зміст і призначення
2. Складові елементи фінансового механізму, їх характеристика
3. Роль фінансового механізму та напрямки її посилення

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Фінансовий механізм – інтегральний елемент господарського механізму. Фінансовий механізм як сукупність форм і методів організації фінансових відносин. Місце фінансового механізму в реалізації фінансової політики.
- ❖ Складові елементи фінансового механізму. Організаційні форми фінансового механізму, їх характеристика. Правове регулювання фінансових відносин. Фінансове право, його зміст і склад.

Розвиток фінансового законодавства в Україні. Фінансове забезпечення, його методи. Фінансове регулювання, його місце у фінансовому механізмі. Фінансові важелі, їх характеристика. Фінансові репресії та інструменти їх застосування.

- ❖ Підсистеми фінансового механізму: за рівнем господарювання (мікро- та макроекономічний рівні), за сферами та ланками фінансової системи держави.
- ❖ Фінансові показники: зміст, види, мета використання.
- ❖ Вплив фінансового механізму на життя суспільства. Проблеми реформування фінансового механізму в умовах розвитку ринкових відносин. Альтернативні інструменти фінансування в умовах розвитку людиноцентричної економіки.

Література

1. Горин В.П. Фінансовий механізм забезпечення суспільного добробуту: теоретична концептуалізація та проблеми функціонування: моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 516 с.
2. Інновації у фінансовій сфері : монографія / В.М. Опарін, Т.В. Паснтко, В.М. Федосов та ін.; ДВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана”; за заг. ред. В.М. Опаріна. Київ, 2013. 444 с.
3. Фінансовий механізм структурної модернізації економіки України : монографія / за заг. ред. С.В. Онишко, В.П. Унинець-Ходаківської; Нац. ун-т ДПС України. Ірпінь, 2013. 606 с.

Глосарій

✓ фінансовий механізм	✓ фінансові важелі
✓ фінансово-кредитний механізм	✓ фінансові стимули
✓ фінансове право	✓ фінансові санкції
✓ фінансове забезпечення	✓ фінансові репресії
✓ самофінансування	✓ фінансові норми
✓ кредитування	✓ інвестиції
✓ кошторисне фінансування	✓ субсидії
✓ бюджетне кредитування	✓ податкові пільги
✓ фандрейзинг (fundraising)	✓ фінансові ліміти
✓ фінансове регулювання	✓ фінансова допомога
✓ фінансові інструменти	✓ гранти

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Фінансове право як форма забезпечення реалізації цілей фінансової політики.
2. Порівняльна характеристика методів фінансового забезпечення потреб простого й розширеного відтворення різних економічних суб'єктів.
3. Фінансові важелі управління економічним розвитком та їхня роль у сучасних умовах.
4. Фінансові репресії: мета, форми та інструменти застосування в кризових умовах розвитку національної економіки.
5. Альтернативні форми та інструменти фінансового механізму в умовах розвитку антропоцентричної економіки.
6. Оцінка дієвості фінансового механізму забезпечення розвитку Української держави.

Запитання дискусійного характеру

- Чи обґрунтовано розглядати фінансово-кредитний механізм як різновид фінансового механізму?
- Які інструменти, фінансові стимули чи фінансові санкції, більш дієві при досягненні цілей фінансової політики?
- Чи можливо уникнути суб'єктивізму при обрахунку та застосуванні фінансових норм і нормативів?
- Наскільки ймовірно використання традиційних ісламських фінансових інструментів у механізмі розвитку національної економіки?
- Які резерви поліпшення якості фінансового законодавства в Україні?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично відобразьте місце фінансового механізму в системі господарського механізму функціонування національної економіки.
2. Проаналізуйте склад фінансових показників, які використовують економічні суб'єкти на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях.
3. Оцініть дієвість фінансового механізму в Україні за останні п'ять років.

МОДУЛЬ 2

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

I ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ МІКРОЕКОНОМІКИ

Тема 7

Фінансовий менеджмент

Перелік питань

1. Зміст фінансового менеджменту, його мета і завдання
2. Принципи та функції фінансового менеджменту
3. Стратегія й тактика фінансового менеджменту
4. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту
5. Механізм реалізації фінансового менеджменту

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Фінансовий менеджмент у системі управління економікою. Суть фінансового менеджменту, його мета й основні завдання. Об'єкт і суб'єкти фінансового менеджменту.
- ❖ Принципи та функціональні елементи фінансового менеджменту. Функції фінансового менеджменту як керуючої системи та як спеціальної сфери управління економічним суб'єктом.
- ❖ Стратегія й тактика фінансового менеджменту. Критерії та напрямки оцінки стратегії фінансового менеджменту. Відмінності тактики фінансового менеджменту від його стратегії. Складові елементи тактики фінансового менеджменту.
- ❖ Суб'єкти й об'єкти фінансового управління на підприємстві. Система забезпечення фінансового менеджменту суб'єкта господарювання. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту. Фінансова інформація та її використання в діяльності суб'єкта господарювання.
- ❖ Механізм реалізації фінансового менеджменту на підприємстві. Фінансові рішення, їх розробка, прийняття та реалізація.

Література

1. Бланк І.О., Ситник Г.В., Андрієць В.С. Управління фінансами підприємств: підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с.
2. Управління фінансами суб'єктів господарювання в умовах глобальної трансформації : монографія / за ред. І.С. Гуцала. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 484 с.
3. Фінансовий менеджмент / І.С. Лапіна та ін.; за заг. ред. І.С. Лапіної. Одеса : Атлант, 2016. 313 с.
4. Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки; Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с.

Глосарій

✓ фінансовий менеджмент	✓ багатофакторні моделі
✓ управління фінансами	✓ «дерево» цілей
✓ фінансовий апарат	✓ оперативний фінансовий менеджмент
✓ функція прогнозування	✓ диверсифікація фінансових рішень
✓ функція організації	✓ інформаційна система фінансового менеджменту
✓ функція регулювання	✓ «центр відповідальності»
✓ функція координації	✓ ризик-менеджмент
✓ функція стимулювання	
✓ стратегічний фінансовий менеджмент	

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Особливості фінансового менеджменту на підприємствах різних форм власності.
2. Порівняльна характеристика функцій фінансового менеджменту.
3. Загальні та спеціальні фахові компетентності фінансових менеджерів.
4. Ризик-менеджмент: зміст і місце в системі фінансового менеджменту.

Запитання дискусійного характеру

- Наскільки різняться завдання фінансового менеджменту на рівні держави, суб'єктів господарювання й домогосподарств?
- Чи обґрунтовано вважати фінансових менеджерів елітою управлінського апарату?
- За яких умов система фінансового менеджменту економічного

суб'єкта може поступатися його стратегічними цілями задля досягнення тактичних пріоритетів?

- Скільки і які альтернативи доцільно розробляти в процесі фінансового менеджменту?
- В яких випадках фінансові показники діяльності суб'єктів бізнесу й домогосподарств можуть чи повинні бути відомими суспільству?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично відобразіть місце фінансового менеджменту в системі управління економічного суб'єкта.
2. Оцініть стратегію фінансового менеджменту суб'єкту господарювання [за вибором студента].
3. Проаналізуйте тактику фінансового менеджменту суб'єкту господарювання [за вибором студента].

Тема 8

Управління державними фінансами

Перелік питань

1. Зміст, функціональні елементи та принципи управління державними фінансами
2. Стратегічне управління державними фінансами, характеристика діяльності його суб'єктів в Україні
3. Державний фінансовий апарат і його повноваження в Україні
4. Напрями розвитку системи управління державними фінансами в Україні

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Теоретичні засади управління державними фінансами. Управління фінансами в системі управління національною економікою. Суть управління державними фінансами, його принципи та функціональні елементи.
- ❖ Об'єкт і суб'єкти управління державними фінансами. Характеристика груп фінансових відносин, на які спрямована дія управлінських заходів держави. Державний фінансовий апарат і його завдання.

- ❖ Організація управління державними фінансами в Україні. Стратегічне управління фінансами держави. Повноваження органів законодавчої, державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в галузі управління фінансами держави.
- ❖ Оперативне управління державними фінансами. Державний фінансовий апарат та його ланки. Функції, права, обов'язки органів виконавчої влади й управління щодо оперативного управління фінансами (Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України, Державна аудиторська служба України, Державне казначейство України, Державна митна служба України, Рахункова палата України). Фінансові служби міністерств, державних комітетів, державних підприємств.
- ❖ Податковий і бюджетний менеджмент: зміст, цілі, суб'єкти управління. Напрями розвитку державного фінансового менеджменту. Стратегія реформування системи управління державними фінансами України: пріоритети, цілі, показники їх досягнення.

Література

1. Деякі питання Державної соціальної служби України : постанова Кабінету Міністрів України від 18 груд. 2019 р. № 1053.
2. Деякі питання реформування державного управління України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 черв. 2016 р. № 474-р.
3. Деякі питання управління державними інвестиціями : постанова Кабінету Міністрів України від 22 лип. 2015 р. № 571.
4. Іляш О.І., Коліщенко Р.О. Якість державної політики в глобальному середовищі: економічний прорив розвинутих країн і перспективи імплементації в Україні. *Економіка України*. 2021. № 8. С. 38-55.
5. Лупенко Ю.О., Радіонов Ю.Д. Напрями вдосконалення системи управління державними фінансами країни. *Фінанси України*. 2021. № 8. С. 47-67.
6. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26 лист. 1993 р. № 3659-ХІІ.
7. Про внесення змін до Концепції з ІТ-централізації у системі управління державними фінансами : розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 бер. 2020 р. № 215-р.

8. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 15 квіт. 2015 р. № 215.
9. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серп. 2014 р. № 375.
10. Про Національну комісію з цінних паперів і фондового ринку України : указ Президента України від 23 лист. 2011 р. № 1063/2011.
11. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 лист. 2021 р. № 1467-р.
12. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 груд. 2021 р. № 1805-р.
13. Управління державними фінансами: фіскальні правила, ризики, міжнародні стандарти / за ред. Т.І. Єфименко; ДННУ «Акад. фін. управління». Київ, 2019. 496 с.
14. European Principles for Public Administration // SIGMA Papers. 1999. No. 27. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5kml60zwdr7h-en>

Глосарій

✓ управління державними фінансами	
✓ стратегічне управління державними фінансами	
✓ оперативне управління державними фінансами	
✓ державний фінансовий апарат	
✓ принцип законності	✓ принцип безперервності
✓ принцип незалежності	✓ принцип ефективності
✓ принцип гласності	✓ принцип збалансованості
✓ принцип об'єктивності	✓ принцип системності
✓ принцип відповідальності	✓ принцип ієрархічності
✓ принцип плановості	✓ фінансові повноваження

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Порівняльна характеристика принципів управління державними фінансами.
2. Чинники впливу на розвиток системи управління державними фінансами в Україні.
3. Проблематика розподілу фінансових повноважень між органами влади та державними інституціями в Україні.
4. Оцінка ролі Міністерства фінансів України в системі управління державними фінансами.
5. Особливості виконання функціональних завдань органами управління державними фінансами в кризових умовах.
6. Механізм управління централізованими фінансовими ресурсами в умовах воєнного стану та напрямки його вдосконалення.
7. Цифровізація системи управління державними фінансами в Україні: переваги, ризики, напрямки розвитку.

Запитання дискусійного характеру

- Чи обґрунтовано ототожнювати фінансовий менеджмент з управлінням державними фінансами?
- Наскільки оптимальна структура державного фінансового апарату в Україні?
- За якими напрямками доцільно запозичувати зарубіжний досвід управління державними фінансами?
- Яким повинен бути рівень оплати праці державних фінансових чиновників в Україні?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично відобразіть взаємодію органів управління державними фінансами в Україні.
2. Порівняйте інституційні складові системи управління державними фінансами в Україні та інших країнах [за вибором студента].
3. Проаналізуйте показники досягнення стратегічних цілей реформування системи управління державними фінансами в Україні.
4. Оцініть результативність виконання Міністерством фінансів України власних повноважень.
5. Проаналізуйте результативність виконання Державною казначейською службою України власних повноважень.

Тема 9

Фінансове планування та прогнозування

Перелік питань

1. Зміст фінансового планування як функції фінансового менеджменту
2. Організація фінансового планування: принципи, етапи, методи
3. Система фінансових планів, їх взаємозв'язок
4. Фінансове прогнозування та сфера його застосування

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Зміст планування як функції фінансового менеджменту. Необхідність фінансового планування. Стратегічна мета й тактичні завдання фінансового планування. Об'єкт і предмет фінансового планування. Роль держави у фінансовому плануванні. Зв'язок фінансового планування з індикативним і виробничим плануванням.
- ❖ Вимоги до організації фінансового планування та його принципи. Етапи та методи фінансового планування, їх характеристика.
- ❖ Система фінансових планів, їх взаємозв'язок. Види фінансових планів, їх загальна характеристика. Особливості та зміст фінансових планів підприємств, організацій, установ, послідовність їх розробки. Оперативні фінансові плани. Бізнес-план і його місце у фінансовому плануванні. Основні фінансові показники в системі бізнес-планування. Фінансове планування в системі бюджетування поточної діяльності.
- ❖ Державний бюджет – основний фінансовий план країни. Місцеві бюджети. Плани в системі державних цільових фондів.
- ❖ Зведені фінансові баланси. Баланс фінансових ресурсів і витрат держави, його структура і значення.
- ❖ Фінансове прогнозування та сфера його застосування. Мета, завдання та принципи фінансового прогнозування.
- ❖ Напрями вдосконалення фінансового планування та прогнозування.

Література

1. Біла О.Г. Фінансове планування і прогнозування Львів : Компакт-ЛВ, 2005. 312 с.
2. Про затвердження Порядку складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору економіки : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 2 бер. 2015 р. № 205.
3. Хлевицька Т.Б. Фінансове планування та бюджетування: навчальний посібник. Київ : Державний університет телекомунікацій, 2021. 130 с.

Глосарій

✓ фінансове планування	✓ баланс доходів і витрат
✓ метод коефіцієнтів	✓ баланс грошових потоків
✓ метод екстраполяції	✓ платіжний календар
✓ нормативний метод	✓ бізнес-план
✓ балансовий метод	✓ кошторис бюджетної установи
✓ експертний метод	✓ державний бюджет
✓ розрахунково-аналітичний метод	✓ баланс фінансових ресурсів і витрат держави
✓ фінансові показники	✓ фінансове прогнозування
✓ фінансовий план	
✓ баланс	

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Особливості фінансового прогнозування на макро-, мезо- і мікрорівнях економічної системи країни.
2. Аналіз дієвості методів фінансового планування та прогнозування на різних етапах їх здійснення.
3. Напрямки розвитку фінансового планування в умовах реформування фінансового механізму.
4. Роль фінансового планування та прогнозування в соціально-економічному розвитку території України.

Запитання дискусійного характеру

- Чи варто здійснювати фінансове прогнозування та фінансове планування в умовах невизначеності?
- Яке місце відведено науковій методології в процесі фінансового планування?

- Наскільки корелюють між собою принципи фінансового планування та фінансового прогнозування?
- Які показники, матеріальні чи вартісні, забезпечують високу ефективність фінансового планування?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично відобразіть взаємозв'язок фінансових планів суб'єктів господарювання, органів державної влади й домогосподарств.
2. Оцініть результативність виконання фінансового плану суб'єкта господарювання [за вибором студента].
3. Оцініть результативність виконання фінансового плану органу державної влади [за вибором студента].

Тема 10

Фінансовий контроль

Перелік питань

1. Фінансовий контроль як функція фінансового менеджменту
2. Організація фінансового контролю в Україні, його класифікація
3. Характеристика аудиту як різновиду фінансового контролю

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Фінансовий контроль у системі фінансового менеджменту. Необхідність, суть і завдання фінансового контролю. Фінансовий контроль як форма прояву та використання контрольної функції фінансів. Місце фінансового контролю в системі вартісного контролю, його специфіка. Сфера дії та об'єкт фінансового контролю.
- ❖ Методологія, функції та принципи фінансового контролю.
- ❖ Класифікація фінансового контролю. Характеристика видів і методів фінансового контролю. Органи фінансового контролю, їх функції, права й обов'язки.
- ❖ Організація системи державного фінансового контролю, принципи його здійснення. Характеристика повноважень органів державної влади, наділених контрольними функціями.

- ❖ Аудит, його суть, необхідність, принципи організації та сфера застосування, значення. Класифікація аудиту. Порядок проведення аудиту. Проблеми та перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні.

Література

1. Буткевич С.А. Фінансовий моніторинг: зарубіжний досвід та українська модель : монографія. Сімферополь: Кримнавчпеддержвидав, 2012. 314 с.
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв'язку з проведенням адміністративної реформи в Україні : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5083-VI.
4. Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор : Закон України від 14 лип. 2020 р. № 768-IX.
5. Про затвердження Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. № 1001 : постанова Кабінету Міністрів України від 12 груд. 2018 р. № 1062.
6. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 3 лют. 2016 р. № 43.
7. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29 лип. 2015 р. № 537.
8. Про окремі заходи щодо забезпечення державного фінансового контролю : постанова Кабінету Міністрів України від 27 вер. 2022 р. № 43.
9. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 16 жовт. 2012 р. № 5463-VI.
10. Про Рахункову палату : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 576-VIII.
11. Про утворення Ради з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом,

фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : постанова Кабінету Міністрів України від 8 вер. 2016 р. № 613.

12. Слободяник Ю.Б. Формування системи державного аудиту в Україні : монографія. Суми : ФОП Наталуха А.С., 2014. 321 с.

13. Шевчук О.А. Система державного фінансового контролю: формування та розвиток в Україні : монографія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2016. 378 с.

Глосарій

✓ фінансовий контроль	✓ громадський фінансовий контроль
✓ компаративність	✓ державний фінансовий контроль
✓ превентивність	✓ аудит
✓ стратегічний фінансовий контроль	✓ фінансовий аудит
✓ тактичний фінансовий контроль	✓ управлінський аудит
✓ моніторинг	✓ аудит фінансової звітності
✓ інспектування	✓ перевірка
✓ ініціативний фінансовий контроль	✓ обстеження
✓ відомчий фінансовий контроль	✓ аналіз
	✓ ревізія

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Інститути фінансового контролю в Україні та взаємозв'язок між ними.
2. Особливості застосування методів фінансового контролю на різних етапах його здійснення.
3. Фінансовий аудит: проблеми розвитку та напрями вдосконалення аудиторської діяльності в Україні.
4. Проблеми та перспективи розвитку аудиторського контролю в Україні.
5. Роль громадського незалежного фінансового контролю в демократизації суспільного розвитку.

Запитання дискусійного характеру

- Чи обґрунтовано вважати фінансовий контроль основою управління державними, колективними та індивідуальними фінансами?
- Яку функцію фінансового контролю (профілактичну, інформаційну чи мобілізуючу) варто вважати домінантною?

- Чи доцільно посилювати заходи фінансового контролю в умовах воєнного чи іншого кризового стану?
- Наскільки відповідає суспільним і бізнесовим інтересам вимога проведення обов'язкового аудиту визначених законодавством суб'єктів національної економіки?

Завдання прикладного характеру

1. Порівняйте склад інститутів фінансового контролю в Україні та інших країнах [за вибором студента].
2. Оцініть результативність заходів фінансового контролю суб'єкта господарювання [за вибором студента].
3. Оцініть результативність діяльності органів державного фінансового контролю в Україні за останні три роки [за вибором студента].

Тема 11

Фінанси суб'єктів господарювання

Перелік питань

1. Суть, функції фінансів суб'єктів господарювання та засади їх організації
2. Фінансові ресурси суб'єктів господарювання
3. Формування та використання основного капіталу суб'єктів господарювання
4. Економічна суть і організація оборотного капіталу суб'єктів господарювання
5. Зміст і оцінка фінансового стану суб'єктів господарювання

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Суть фінансів суб'єктів господарювання, їх функції та засади організації. Специфіка організації фінансів суб'єктів господарювання в залежності від форми власності, методів і напрямків господарювання та галузевої належності.
- ❖ Грошові надходження підприємств, їх склад, економічна характеристика та класифікація. Власні, залучені та запозичені кошти підприємств, характеристика їхніх джерел.
- ❖ Виручка від реалізації продукції, її розподіл. Фонд

відшкодування. Фонд оплати праці. Прибуток підприємства, його економічний зміст, функції та роль. Розподіл прибутку. Рентабельність і резерви її зростання. Цільові фонди грошових коштів, що формуються за рахунок прибутку.

- ❖ Фінансові ресурси суб'єктів господарювання, їх склад, особливості формування, розподілу та використання.
- ❖ Основний капітал суб'єктів господарювання, його склад. Фінансові аспекти формування й використання основного капіталу суб'єкта господарювання. Амортизація. Амортизаційна політика підприємства. Роль фінансів у кругообороті вартості активів підприємства. Джерела фінансування відтворення основних засобів. Показники забезпеченості, стану й ефективності використання основного капіталу.
- ❖ Оборотний капітал суб'єктів господарювання, його економічна суть, склад, фінансові аспекти формування та використання. Нормування оборотного капіталу. Показники стану й ефективності використання оборотного капіталу суб'єктів господарювання.
- ❖ Фінансовий стан суб'єктів господарювання. Система показників оцінки фінансового стану. Ліквідність і платоспроможність суб'єкта господарювання, його фінансова стійкість.
- ❖ Приватизація державних підприємств в Україні та її фінансове забезпечення. Напрямки використання коштів, одержаних від приватизації державного майна.
- ❖ Особливості фінансів суб'єктів мікро- та малого бізнесу.

Література

1. Бабіченко В. Корпоративні фінанси: сучасна парадигма розвитку : монографія. Київ : Виниченко, 2014. 552 с.
2. Білоусова О.С. Взаємодія держави та підприємств у фінансовому забезпеченні економічного розвитку : монографія / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2017. 340 с.
3. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV (розділи II, III, IV).
4. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовт. 2018 р. № 2597-VIII.
5. Питання Державної інноваційної фінансово-кредитної установи :

- постанова Кабінету Міністрів України від 15 черв. 2000 р. № 979.
6. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1555-VII.
  7. Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки : наказ Міністерства фінансів України від 14 лют. 2006 р. № 170.
  8. Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів та підтримки середнього та малого підприємництва : постанова Кабінету Міністрів України від 7 лют. 2018 р. № 57.
  9. Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання у вугільній галузі : постанова Кабінету Міністрів України від 13 січ. 2021 р. № 38.
  10. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції : постанова Кабінету Міністрів України від 16 серп. 2022 р. № 918.
  11. Про затвердження Порядку встановлення чітких цілей діяльності для державних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких понад 50% акцій (часток) належать державі : постанова Кабінету Міністрів України від 9 лист. 2016 р. № 1052.
  12. Про затвердження Порядку державного фінансування капітального будівництва : постанова Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2001 р. № 1764.
  13. Про реалізацію експериментального проекту щодо надання на конкурентних засадах фінансової підтримки стартапам в Україні, у тому числі в сфері інформаційних технологій : постанова Кабінету Міністрів України від 24 черв. 2022 р. № 736.
  14. Про створення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві : постанова Кабінету Міністрів України від 16 лют. 2022 р. № 125.
  15. Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю : Закон України від 6 лют. 2018 р. № 2275-VIII.
  16. Про фінансову реструктуризацію : Закон України від 14 черв. 2016 р. № 1414-VIII.

Глосарій

- ✓ суб'єкт господарювання
- ✓ неприбуткові установи, організації
- ✓ неприбуткова діяльність
- ✓ фінанси суб'єктів господарювання
- ✓ методи фінансової діяльності
- ✓ комерційний розрахунок
- ✓ самоокупність
- ✓ самофінансування
- ✓ грантове фінансування
- ✓ бутстрепінг (bootstrapping)
- ✓ краудфандинг (crowdfunding)
- ✓ краудінвестинг (crowd investing)
- ✓ прибутковість
- ✓ фінансова відповідальність
- ✓ майно суб'єктів господарювання
- ✓ привідні грошові потоки
- ✓ надходження суб'єкта господарювання
- ✓ валовий дохід
- ✓ дохід
- ✓ відвідні грошові потоки
- ✓ витрати суб'єкта господарювання
- ✓ фінансові ресурси суб'єктів господарювання
- ✓ капітал підприємства
- ✓ статутний капітал
- ✓ основний капітал
- ✓ інвестування
- ✓ дивіденди
- ✓ дивідендна політика
- ✓ амортизація
- ✓ амортизаційні відрахування
- ✓ перенесення вартості
- ✓ відтворення капіталу
- ✓ оборотний капітал
- ✓ авансування вартості
- ✓ оборотність оборотного капіталу
- ✓ фінансовий стан
- ✓ фінансові результати
- ✓ прибуток
- ✓ чистий прибуток
- ✓ збиток
- ✓ рентабельність
- ✓ ліквідність
- ✓ платоспроможність
- ✓ фінансова незалежність
- ✓ банкрутство

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Фінансові аспекти створення, реформування та ліквідації суб'єктів господарювання.
2. Децентралізовані фінансові ресурси, їх склад і джерела формування в сучасних умовах розвитку національної економіки.
3. Взаємовідносини підприємств з органами державної влади та їх вплив на формування децентралізованих фінансових ресурсів.
4. Сучасні методи фінансування інноваційного бізнесу.
5. Роль фінансів у формуванні і використанні оборотного капіталу суб'єктів господарювання.

6. Фінансовий механізм розвитку малого бізнесу в Україні.
7. Фінансові аспекти функціонування та розвитку підприємств з іноземним капіталом в Україні.
8. Порівняльна характеристика чинників, які впливають на фінансовий стан суб'єктів господарювання в Україні.

Запитання дискусійного характеру

- Чи можливий фінансовий успіх безкоштовної приватизації об'єктів державної власності? Якщо так, то за яких умов?
- З погляду перспектив розвитку бізнесу, якими джерелами фінансування, залученими чи запозиченими, ліпше користуватися?
- Чи обґрунтоване жорстке регламентування розподілу прибутку державних підприємств на користь державного бюджету?
- Які напрямки господарської діяльності потребують державної фінансової підтримки в сучасних умовах розвитку національної економіки?
- Чи варто надавати перевагу зовнішнім джерелам інвестування господарської діяльності суб'єктів національної економіки?

Завдання прикладного характеру

1. Складіть схему грошових потоків суб'єктів господарювання.
2. Проаналізуйте склад і структуру фінансових відносин бюджетних установ / неприбуткових установ (організацій) [за вибором студента].
3. Проаналізуйте джерела формування фінансових ресурсів підприємств різних форм власності [за вибором студента].
4. Проаналізуйте джерела формування та напрямки використання фінансових ресурсів громадян – суб'єктів підприємницької діяльності.
5. Оцініть напрямки використання фінансових ресурсів підприємств різних форм власності [за вибором студента].
6. Проаналізуйте фінансові результати господарської діяльності підприємств і підприємців за формами власності / галузевою ознакою / територіальним виміром [за вибором студента].
7. Проаналізуйте й оцініть фінансовий стан суб'єкта господарювання за останні три роки [за вибором студента].

Тема 12

Фінанси домогосподарств

Перелік питань

1. Зміст фінансів домогосподарств, їх функції
2. Фінансові ресурси і бюджет домогосподарства
3. Класифікація заощаджень домогосподарств, мотиви й чинники їх здійснення
4. Розвиток особистих фінансів у сучасних умовах
5. Інвестування в людський капітал як основа поліпшення якості життя

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Домогосподарство як інституційна економічна одиниця та суб'єкт фінансових відносин. Зміст і функції фінансів домогосподарств.
- ❖ Фінансові ресурси домогосподарств і характеристика їх складу. Бюджет домогосподарства, його структура. Сукупний дохід домогосподарства. Види первинних і вторинних доходів домогосподарств і порядок їх формування. Сукупні витрати домогосподарств, їх класифікація за формою, цільовим призначенням, роллю та часовим фактором. Етичний консьюмеризм як чинник використання фінансових ресурсів домогосподарств. Принципи раціоналізації витрат домогосподарств.
- ❖ Фінансовий стан домогосподарства, показники його оцінки. Макроекономічна оцінка фінансових ресурсів домогосподарств.
- ❖ Інвестиційна функція домогосподарств. Заощадження домогосподарств, їх класифікація. Мотиви й чинники ощадної активності домогосподарств
- ❖ Особисті (персональні) фінанси, їх розвиток у сучасних умовах. Спосіб життя та особливості поведінки як чинники формування складу фінансових відносин особи.
- ❖ Людський капітал: зміст, склад. Напрямки інвестування в людський капітал. Джерела інвестування в людський капітал.

Література

1. Воробйов Ю.М., Ворошило В.В. Фінанси домашніх господарств у фінансовій системі держави : монографія. Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2013. 232 с.
2. Кізима Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку. Київ : Знання, 2010. 431 с.
3. Людський розвиток в Україні: історичний вимір трансформації державної соціальної політики : монографія / за ред. Е.М. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2014. 380 с.

Глосарій

✓ домогосподарство	✓ неорганізовані заощадження
✓ фінанси домогосподарств	✓ валютний ризик
✓ підприємницька діяльність	✓ інвестиційний ризик
✓ фінансові ресурси домогосподарств	✓ диверсифікація заощаджень
✓ закон Енгеля	✓ ризик ліквідності
✓ інвестиційна функція домогосподарств	✓ особисті фінанси
✓ заощадження	✓ персональні фінанси
✓ організовані заощадження	✓ людський капітал
	✓ якість життя

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Перспективи активізації джерел фінансового забезпечення домогосподарств в Україні.
2. Роль фінансових ресурсів домогосподарств у кризових умовах розвитку країни.
3. Аналіз складу й структури доходів домогосподарств в Україні.
4. Аналіз складу й структури витрат домогосподарств в Україні.
5. Порівняльна характеристика складу й структури доходів і витрат домогосподарств у різних країнах світу [за вибором студента].
6. Поведінкові ефекти як чинник розвитку фінансів домогосподарств в Україні.
7. Напрямки активізації економічної діяльності домогосподарств в Україні.

Запитання дискусійного характеру

- Наскільки повноцінно виконують фінанси домогосподарств в Україні інвестиційну функцію?
- Як домогосподарства можуть зберегти вартість власних заощаджень у кризових умовах розвитку національної економіки?
- Які джерела інвестування в людський капітал (приватні чи публічні) повинні домінувати в їхній структурі?
- Які заходи, спрямовані на підвищення рівня фінансової грамотності населення України, варто вважати найбільш перспективними?
- Чи обґрунтовано характеризувати фінанси домогосподарств як одну зі сфер фінансової системи України, найбільше задіяну в тіньовому секторі національної економіки?

Завдання прикладного характеру

1. Складіть і проаналізуйте баланс доходів і витрат власного домогосподарства за останній місяць.
2. Оцініть склад і структуру фінансових ресурсів власного домогосподарства за останніх три місяці.
3. Проведіть макроекономічну оцінку рівня розвитку фінансів домогосподарств в Україні за останній рік.

МОДУЛЬ 3

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ

Тема 13

Податки та податкова система України

Перелік питань

1. Суть і функції податків. Види податкових платежів
2. Елементи механізму оподаткування
3. Класифікація податків
4. Податкова система країни та принципи її побудови
5. Податкова політика держави: основні критерії та принципи ведення
6. Податкова система та податкова політика України на сучасному етапі

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Суть і функції податків. Дискусійні аспекти функцій податків як фінансової категорії. Фіскальне призначення податків. Види обов'язкових платежів на користь держави: збір, внесок, відрахування, плата, податок.
- ❖ Елементи механізму оподаткування: суб'єкт, об'єкт, джерело, одиниця оподаткування, база оподаткування, податкова ставка, податковий період. Класифікація податкових ставок.
- ❖ Класифікація податків за рівнем запровадження, об'єктом оподаткування, способом запровадження, формою.
- ❖ Податкова система: поняття та наукові засади побудови (системність, визначальна база, правова основа, вихідні принципи).
- ❖ Податкова політика як напрям фінансової політики, вузьке й широке тлумачення змісту податкової політики. «Податкові» фінанси та «позичкові» фінанси, їх взаємозв'язок і відмінності.
- ❖ Критерії ведення державної податкової політики. Принципи оподаткування за А. Смітом, за А. Вагнером. Інструменти податкової політики держави.
- ❖ Податкова політика держави, її зміст і роль у реалізації державної фінансової політики. Головні критерії та принципи ведення податкової політики.

- ❖ Основні етапи становлення податкової системи України. Склад податкової системи України. Податкові повноваження державних органів влади та органів місцевого самоврядування. Принципи вітчизняного податкового законодавства. Пріоритети сучасної податкової політики в Україні та інструменти їх досягнення.
- ❖ Державна податкова служба України як суб'єкт реалізації податкової політики держави.

Література

1. Андрущенко В.Л., Тучак Т.В. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція) : монографія. Київ : Алерта, 2013. 384 с.
2. Андрущенко В.Л., Тучак Т.В. Податкова держава : монографія. Київ : Алерта, 2016. 304 с.
3. Волохова І.С., Луніна І.О., Хомутенко А.В. Трансформаційні процеси у податковій системі України : монографія / за ред. д-ра екон. наук І.С. Волохової. Одеса : Атлант, 2018. 383 с.
4. Олейнікова Л.Г. Формування конкурентоспроможної системи оподаткування в Україні / ДННУ «Акад. фін. управління». Київ, 2015. 396 с.
5. Податкова гармонізація в Україні в умовах реалізації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС / за ред. А.М. Соколовської; ДННУ «Акад. фін. управління». Київ, 2017. 448 с.
6. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій : навч. посібник. / під ред. Ю.Б.Іванова, І.А.Майбурова. Харків : “ВД ІНЖЕК”, 2010. 492 с.
7. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI (розділи I, XVIII-1).
8. Сидорович О.Ю. Діалектика оподаткування: інституціональні консенсуси і конфлікти. Тернопіль : Економічна думка, 2015. 432 с.
9. Синчак В.П. Еволюція наукової думки в оподаткуванні та її реалізація в податкових системах : монографія. Київ; Хмельницький : ХУУП, 2006. 294 с..
10. Соколовська А.М. Основи теорії податків : навч. посібник. Київ : 2010. 326 с.

Глосарій

- ✓ податок
- ✓ фіск
- ✓ фіскальна функція податків
- ✓ відрахування
- ✓ внесок
- ✓ збір
- ✓ плата
- ✓ елементи системи оподаткування
- ✓ суб'єкт податку
- ✓ об'єкт податку
- ✓ джерело сплати податку
- ✓ одиниця оподаткування
- ✓ податкова ставка
- ✓ пропорційні ставки податку
- ✓ прогресивні ставки податку
- ✓ регресивні ставки податку
- ✓ податкова пільга
- ✓ податкова квота
- ✓ податкова політика
- ✓ принцип стабільності
- ✓ принцип гнучкості
- ✓ принцип економічної ефективності
- ✓ принцип фіскальної достатності
- ✓ ідеал оптимального оподаткування
- ✓ податкова система
- ✓ прямі податки
- ✓ непрямі податки
- ✓ податки на споживання
- ✓ податки на витрати
- ✓ загальнодержавні податки
- ✓ місцеві податки
- ✓ розкладні податки
- ✓ окладні податки
- ✓ акциз
- ✓ універсальний акциз
- ✓ специфічний акциз
- ✓ податок з обороту
- ✓ податок з купівель (продажу)
- ✓ податок на додану вартість
- ✓ мито
- ✓ прибуткове оподаткування
- ✓ майнове оподаткування

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Податок як інструмент відбудови повоєнної економіки України.
2. Вплив різновидів податкових ставок на фінансові рішення держави та платників податків.
3. Проблеми та перспективи розвитку податкової системи та податкової політики України на сучасному етапі.
4. Порівняльна характеристика чинників, які зумовлюють надходження загальнодержавних і місцевих податків і зборів.
5. Порівняльна характеристика чинників, які зумовлюють надходження до державного бюджету від прямого та непрямого оподаткування.
6. Податкові пільги як інструмент фіскальної політики держави.
7. Наукові підходи до тлумачення змісту «податкового навантаження» та розрахунку його розмірів.

Запитання дискусійного характеру

- Чи доречно будь-який обов'язковий платіж на користь держави вважати податком?
- Чи потрібно обмежити участь у виборах до законодавчих органів влади країни тим громадянам, які не сплачують податки з отриманих доходів (виборець = платник податків)?
- Чи обґрунтовано поділяти функції податків на основні та додаткові?
- Для забезпечення фіскальних потреб держави, за якими видами платежів варто посилювати податкове навантаження?
- Податкове навантаження на бізнес варто вважати реальним фінансовим тягарем для суб'єктів господарювання чи для населення?
- Яким категоріям платників і за якими ознаками варто надавати податкові пільги?
- Чи потрібна концентрація податкових повноважень на центральному рівні управління державою?

Завдання прикладного характеру

1. З'ясуйте відповідність засад формування податкового законодавства України критеріям економічно ефективного та соціально справедливого оподаткування.
2. Схематично відобразьте хронологію формування податкової системи України.
3. Порівняйте склад податкової системи України та зарубіжних країн [за вибором студента].
4. Проаналізуйте структуру податкової системи України за останні п'ять років.
5. Оцініть результативність податкової політики в Україні за останні п'ять років.
6. Проаналізуйте результативність виконання Державною податковою службою України власних повноважень.

Тема 14

Державний бюджет і бюджетна система України

Перелік питань

1. Суть державного бюджету, його роль у соціально-економічних процесах
2. Бюджетна політика та бюджетний механізм
3. Економічна суть доходів державного бюджету, джерела та методи їх формування бюджету, їх характеристика
4. Основні засади функціонування бюджетної системи України
5. Бюджетний процес, його особливості в Україні

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Державний бюджет як економічна та правова категорії. Місце й значення державного бюджету в загальній системі фінансових відносин. Функції державного бюджету як фінансової категорії.
- ❖ Поняття бюджетних ресурсів, бюджетної політики, бюджетного механізму. Складові бюджетної політики: бюджетна стратегія й тактика, завдання по їх реалізації. Підсистеми бюджетного механізму. Форми, методи, важелі, інструменти та інфраструктура механізму реалізації бюджетної політики. Фінансова програма розвитку економіки України та роль державного бюджету в її реалізації.
- ❖ Економічна суть доходів державного бюджету та джерела їх формування. Форми й методи мобілізації грошових коштів у державний бюджет. Класифікація доходів державного бюджету України.
- ❖ Економічний зміст видатків державного бюджету. Функціональна, економічна, відомча, програмна класифікація видатків державного бюджету. Захищені видатки державного бюджету. Поняття бюджетного фінансування, його принципи та форми. Розпорядники бюджетних коштів.
- ❖ Зміст бюджетної системи та чинники формування її складу та структури. Бюджетна система України та принципи її побудови. Характеристика ланок бюджетної системи України. Бюджети місцевого самоврядування (бюджети територіальних громад).

- ❖ Склад і структура доходів Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Роль ланок бюджетної системи у фінансовому забезпеченні економічного й соціального розвитку України.
- ❖ Бюджетний процес, його зміст і етапи. Основні учасники бюджетного процесу в Україні. Організація бюджетного планування. Порядок складання, розгляду й затвердження проектів Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Виконання бюджетів. Касове обслуговування виконання бюджетів, зміст і суб'єкти реалізації. Повноваження Державної казначейської служби України. Звітність про виконання бюджету. Напрями вдосконалення бюджетного процесу в Україні.

Література

1. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку : монографія / за ред. Л.В. Лисяк. Дніпропетровськ : ДДФА, 2015. 396 с.
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI (розділи I, II, V, VI).
3. Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закупаються за бюджетні кошти : постанова Кабінету Міністрів України від 4 груд. 2019 р. № 1070.
4. Коляда Т.А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : монографія. Ун-т Держ. фіск. служби України. Ірпінь, 2016. 396 с.
5. Міністерство фінансів відкрило ще одну базу даних в сфері публічних фінансів : *Міністерство фінансів України*. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_zapustiv_novi_proiekti_v_sferi_dostupu_do_informatsii_pro_publichni_finansi-1811
6. Набока Т.С. Управління видатками бюджету та напрями його вдосконалення в Україні. Київ : КНЕУ, 2015. 345 с.
7. Про верифікацію та моніторинг державних виплат : Закон України від 3 груд. 2019 р. № 324-IX.
8. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11 лют. 2015 р. № 183-VIII.
9. Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування : постанова Кабінету Міністрів України від 6 серп. 2014 р. № 409.

10. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 5 жовт. 2000 р. № 2017-III.
11. Про запровадження експериментального проекту щодо запровадження першої черги Єдиної інформаційної системи соціальної сфери : постанова Кабінету Міністрів України від 11 лист. 2020 р. № 1278.
12. Про затвердження Методики оцінювання фіскальних ризиків : постанова Кабінету Міністрів України від 24 квіт. 2019 р. № 351.
13. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами : наказ Міністерства фінансів України від 24 груд. 2012 р. № 1407.
14. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів : наказ Міністерства фінансів України від 23 серп. 2012 р. № 938.
15. Про огляди витрат державного бюджету : наказ Міністерства фінансів України від 23 жовт. 2019 р. № 446.
16. Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету : постанова Кабінету Міністрів України від 26 квіт. 2003 р. № 621.
17. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січ. 2019 р. № 2671-VIII.
18. Радіонов Ю.Д. Формування видатків бюджету : монографія. Київ : КНТЕУ, 2019. 616 с.
19. Сушко Н.І. Казначейське обслуговування державного і місцевих бюджетів України: сучасний стан та реформування. ДННУ «Акад. фін. управління». Київ, 2017. 366 с.
20. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
21. Recommendation of the Council on Budgetary Governance / OECD. 2018.

Глосарій

✓ державні фінанси	✓ спеціальний фонд державного бюджету
✓ державний бюджет	✓ бюджетна політика
✓ бюджетні ресурси	✓ бюджетний механізм
✓ загальний фонд державного бюджету	✓ бюджетне право

- ✓ бюджетна класифікація
- ✓ класифікація доходів бюджету
- ✓ класифікація видатків бюджету
- ✓ класифікація фінансування бюджету
- ✓ класифікація боргу
- ✓ надходження бюджету
- ✓ доходи бюджету
- ✓ податкові надходження
- ✓ неподаткові надходження
- ✓ доходи від операцій з капіталом
- ✓ офіційні трансферти
- ✓ витрати бюджету
- ✓ видатки бюджету
- ✓ кошторисне фінансування
- ✓ бюджетне асигнування
- ✓ бюджетне зобов'язання
- ✓ бюджетне призначення
- ✓ фінансування бюджету
- ✓ кредитування за вирахуванням погашення
- ✓ зведений бюджет
- ✓ бюджетна система
- ✓ бюджетний устрій
- ✓ бюджетний унітаризм
- ✓ бюджетний федералізм
- ✓ місцеві бюджети
- ✓ бюджети місцевого самоврядування
- ✓ принцип єдності
- ✓ принцип збалансованості
- ✓ принцип самостійності
- ✓ принцип повноти
- ✓ принцип обґрунтованості
- ✓ принцип ефективності та результативності
- ✓ принцип субсидіарності
- ✓ принцип цільового використання бюджетних коштів
- ✓ принцип справедливості й неупередженості
- ✓ принцип публічності та прозорості
- ✓ бюджетний процес
- ✓ бюджетний період
- ✓ суб'єкт бюджетного процесу
- ✓ розпорядник бюджетних коштів
- ✓ бюджетна установа
- ✓ проект бюджету
- ✓ бюджетний запит
- ✓ бюджетний розпис
- ✓ лімітна довідка
- ✓ бюджетна програма

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Пріоритети бюджетної політики в сучасних умовах розвитку Української держави.
2. Потенціал формування бюджетних ресурсів України.
3. Порівняльна характеристика інструментів формування доходів державного бюджету країни.
4. Роль державного бюджету в реалізації програм відбудови та розвитку економіки України.
5. Бюджетні ресурси як джерело соціального захисту населення України в сучасних умовах.
6. Порівняльна характеристика чинників, які зумовлюють склад і структуру бюджетної системи країни.

7. Особливості бюджетного процесу в Україні в сучасних умовах.
8. Бюджетне планування та можливості вдосконалення його механізму в сучасних умовах.
9. Напрямки вдосконалення механізму виконання бюджетів в умовах трансформації економічної системи України.

Запитання дискусійного характеру

- Чи обґрунтовано поділяти функції державного бюджету на основні та додаткові?
- Які важелі та інструменти бюджетного механізму варто вважати найбільш дієвими щодо впливу на суб'єктів господарювання й домогосподарства?
- Наскільки рівномірним повинен бути розподіл бюджетних ресурсів країни між її громадянами?
- Чи варто виокремлювати захищені видатки державного бюджету з відповідним механізмом їх забезпечення?
- Наскільки механізм бюджетного фінансування впливає на фінансовий стан суб'єктів господарювання?
- Чи відповідають принципи побудови бюджетної системи України критеріям бюджетного унітаризму?
- Як забезпечити активну участь громадян у бюджетному процесі?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично відобразьте місце державного бюджету в системі фінансових взаємовідносин і грошових потоків суспільства.
2. Проаналізуйте склад, структуру, динаміку доходів зведеного / Державного бюджету України за останні п'ять років [*за вибором студента*].
3. Проаналізуйте склад, структуру, динаміку видатків зведеного / Державного бюджету України за останні п'ять років [*за вибором студента*].
4. Оцініть результативність бюджетної політики Української держави за останні три роки.
5. Представте наочно механізм бюджетного фінансування в Україні.
6. Порівняйте склад і структуру бюджетної системи України та зарубіжних країн [*за вибором студента*].
7. Складіть схему (календар) бюджетного процесу в Україні на поточний фінансовий рік.

Тема 15

Бюджетний дефіцит

Перелік питань

1. Дефіцит як результат балансування державного бюджету, його причини
2. Класифікація бюджетного дефіциту
3. Соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту
4. Фінансування бюджетного дефіциту: поняття, джерела, методи
5. Методи обмеження та напрямки скорочення бюджетного дефіциту

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Поняття стану бюджетного фонду, його види. Суть бюджетного дефіциту. Об'єктивні та суб'єктивні причини виникнення бюджетного дефіциту.
- ❖ Класифікація бюджетного дефіциту (за критеріями визначення складових, строком, місцем, причиною виникнення, формою прояву, напрямами дефіцитного фінансування, строком дії, зв'язком з державним боргом).
- ❖ Квазіфіскальна діяльність органів державної влади. Види квазіфіскальних операцій та їх вплив на показники бюджетного дефіциту.
- ❖ Наслідки бюджетного дефіциту: позитивні та негативні; соціальні та економічні. Причинно-наслідкова діалектика бюджетного дефіциту.
- ❖ Фінансування державного бюджету та його мета. Класифікація фінансування бюджету. Джерела фінансування дефіциту бюджету, їх класифікація. Методи фінансування бюджетного дефіциту. Сеньйораж. Інфляційний податок.
- ❖ Концептуальні підходи до збалансування державного бюджету (збалансування на щорічній основі, на циклічній основі, на основі функціонування фінансів). Управління бюджетним дефіцитом. Методи обмеження бюджетного дефіциту. Фіскальні правила (правила збалансування державного бюджету, правила запозичень, боргові та резервні правила). Напрямки скорочення дефіциту бюджету. Секвестр державного бюджету.
- ❖ Показники стану державного бюджету України. Проблеми бюджетного дефіциту в Україні, напрямки їх вирішення.

Література

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI (глави 3, 11).
2. Про затвердження переліку квазіфіскальних операцій і органів влади (управління), відповідальних за проведення оцінки можливого впливу таких операцій на показники бюджету : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 серп. 2012 р. № 692-р.
3. Про затвердження Порядку покриття тимчасових касових розривів загального фонду державного бюджету : постанова Кабінету Міністрів України від 31 бер. 2021 р. № 307.

Глосарій

✓ стан бюджету	дефіцит
✓ баланс бюджету	✓ плановий бюджетний дефіцит
✓ профіцит бюджету	✓ звітний бюджетний дефіцит
✓ дефіцит бюджету	✓ стійкий бюджетний дефіцит
✓ циклічний бюджетний дефіцит	✓ тимчасовий бюджетний дефіцит
✓ структурний бюджетний дефіцит	✓ тимчасовий касовий розрив
✓ фактичний бюджетний дефіцит	✓ первинний бюджетний дефіцит
✓ активний бюджетний дефіцит	✓ операційний бюджетний дефіцит
✓ пасивний бюджетний дефіцит	✓ фінансування бюджету
✓ вимушений бюджетний дефіцит	✓ джерела покриття бюджетного дефіциту
✓ невимушений (свідомий) бюджетний дефіцит	✓ дефіцитне фінансування
✓ відкритий бюджетний дефіцит	✓ монетизація бюджетного дефіциту
✓ прихований бюджетний дефіцит	✓ сеньйораж
✓ квазіфіскальні операції	✓ інфляційний податок
✓ квазіфіскальний бюджетний дефіцит	✓ ефект Олівера-Танзі
✓ зовнішній бюджетний дефіцит	✓ фіскальні правила
✓ внутрішній бюджетний дефіцит	✓ «золоте правило» державних фінансів
	✓ фіскальна консолідація
	✓ секвестр бюджету
	✓ дефолт

Теми інформаційних повідомлень і аналітичних виступів

1. Порівняльна характеристика чинників формування бюджетного дефіциту в Україні.
2. Економічні та соціальні наслідки бюджетного дефіциту в Україні.
3. Вплив бюджетного дефіциту на соціально-економічний розвиток країни: вітчизняний і зарубіжний досвід.
4. Особливості механізму покриття бюджетного дефіциту в кризових умовах розвитку держави.
5. Квазіфіскальна діяльність держави: вітчизняний і зарубіжний досвід.
6. Порівняльна характеристика методів фінансування бюджетного дефіциту.
7. Стратегія й тактика боротьби з бюджетним дефіцитом: взаємозалежність і відмінності.

Запитання дискусійного характеру

- Чи обґрунтовано вважати бюджетний дефіцит благом для поточного покоління населення країни?
- Чи варто сьогодні прагнути бездефіцитного стану державного бюджету України? Якщо так, то за яких умов це можливо?
- За яких умов прийнятне інфляційне фінансування бюджетного дефіциту?
- Які фіскальні правила варто запровадити в Україні?

Завдання прикладного характеру

1. Охарактеризуйте дефіцит Державного бюджету України за поточний фінансовий рік з погляду класифікації його видів.
2. Проаналізуйте склад, структуру, динаміку джерел та інструментів покриття дефіциту зведеного / Державного бюджету України за останні три роки [за вибором студента].
3. З'ясуйте масштаби квазіфіскальної діяльності органів державної влади в Україні за останні п'ять років.
4. Оцініть розміри інфляційного податку, який сплачують громадяни України.

Тема 16

Державний кредит

Перелік питань

1. Суть державного кредиту, його об'єктивна необхідність
2. Державна позика як основна форма державного кредиту
3. Державний борг, його види; боргова політика держави
4. Управління державним боргом
5. Проблеми та перспективи розвитку державного кредиту в Україні

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Економічна суть державного кредиту, його роль у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави. Відмінність державного кредиту від банківського.
- ❖ Види державного кредиту. Внутрішній і зовнішній державний кредит. Розвиток умовного державного кредиту в Україні.
- ❖ Форми державного кредиту. Державні позики, їх види. Класифікація державних позик. Види та характеристика державних цінних паперів, якими оформлені державні позики в Україні.
- ❖ Державний борг як наслідок функціонування державного кредиту. Капітальний і поточний державний борг. Причини й наслідки зростання державного боргу. Джерела погашення державного боргу.
- ❖ Зміст боргової політики держави, її мета. Типи боргової політики держави. Управління державним боргом, його мета. Агентство з управління державним боргом України, його повноваження.
- ❖ Розвиток державного кредиту в Україні: періодизація й особливості формування та погашення державного боргу. Заходи для підвищення ефективності державного кредиту.

Література

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI (глава 3).
2. Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі : постанова Кабінету Міністрів України від 14 лип. 2021 р. № 723

3. Питання Урядового уповноваженого з питань управління державним боргом : постанова Кабінету Міністрів України від 11 бер. 2015 р. № 88.
4. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» : постанова Кабінету Міністрів України від 25 лют. 2022 р. № 156.
5. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2021-2024 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 9 груд. 2021 р. № 1291.
6. Про здійснення у 2015 році правочинів з державним та гарантованим державою боргом з метою його реструктуризації і часткового списання : постанова Кабінету Міністрів України від 11 лист. 2015 р. № 912.
7. Про особливості здійснення правочинів з державним, гарантованим державою боргом та місцевим боргом : Закон України від 19 трав. 2015 р. № 436-VIII.
8. Про утворення Агентства з управління державним боргом : постанова Кабінету Міністрів України від 12 лют. 2020 р. № 127.
9. Шемаєва Л. Міжнародний досвід реструктуризації державного боргу у вимірі України : *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/shemaeva.pdf>
10. In Defense of Public Debt / Barry Eichengreen, Asmaa El-Ganainy, Rui Esteves, Kris James Mitchener. Oxford University Press, 2021. 320 p.

Глосарій

✓ державний кредит	✓ облігація державної позики
✓ внутрішній державний кредит	✓ ОВДП
✓ зовнішній державний кредит	✓ ОЗДП
✓ умовний державний кредит	✓ державний дериватив
✓ державна гарантія	✓ інструмент відновлення вартості (VRI)
✓ державна позика	✓ казначейське зобов'язання
✓ муніципальна позика	✓ державний борг
✓ дефіцитно-боргове коригування	✓ капітальний державний борг
✓ рефінансування державної позики	✓ поточний державний борг
	✓ прямиий державний борг
	✓ гарантований державний борг

✓ монетизований державний борг	✓ уніфікація
✓ немонетизований державний борг	✓ обмін облігацій за регресивним співвідношенням
✓ валовий державний борг	✓ відстрочка погашення державного боргу
✓ державний борговий портфель	✓ анулювання державного боргу
✓ управління державним боргом	✓ суверенний дефолт
✓ обслуговування державного боргу	✓ реструктуризація державного боргу
✓ консолідація	✓ ефект «сніжної лавини»
✓ конверсія	✓ ефект витіснення

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Порівняльна характеристика податкового та позичкового методів фінансування суспільних потреб.
2. Вплив умовного державного кредиту на розвиток національної економіки.
3. Державні позики як основна форма державного кредиту в Україні.
4. Внутрішні та зовнішні державні позики в Україні: реалії та перспективи.
5. Пріоритети боргової політики Українського уряду.
6. Механізм управління державним боргом України та основні напрями його вдосконалення.
7. Реструктуризація державного боргу: вітчизняний і зарубіжний досвід.
8. Практика суверенного дефолту: причини та наслідки.

Запитання дискусійного характеру

- Чи обґрунтовано ототожнювати поняття «державний кредит» і «державна позика»?
- Які підстави варто вважати достатніми для того, щоб органи державної влади стали гарантами за приватними позиками національних економічних агентів?
- Чи обґрунтовано вважати державні позики, здійснювані в поточному періоді, злом для майбутніх поколінь країни?
- Яка мета здійснення державних позик може виправдати зростання розмірів державного боргу України?

- Чи повинні органи державної влади й управління нести відповідальність за позики, здійснені органами місцевого самоврядування?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізуйте склад, структуру, динаміку державного боргу України за джерелами його фінансування за останні п'ять років [за вибором студента].
2. Охарактеризуйте державні цінні папери, які перебували в обігу на фінансовому ринку України та за кордоном, протягом минулих трьох років.
3. Оцініть вплив державного боргу на можливості економічної динаміки в Україні.
4. Оцініть результативність системи управління державним боргом в Україні.

Тема 17

Державні цільові фонди

Перелік питань

1. Суть і необхідність державних цільових фондів
2. Класифікація державних фондів цільового призначення
3. Джерела формування державних цільових фондів
4. Порядок формування та використання Пенсійного фонду України
5. Особливості функціонування фондів соціального страхування в Україні

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Державні цільові фонди, їх суть і необхідність створення. Принципи організації державних цільових фондів. Джерела та методи мобілізації державних цільових фондів.
- ❖ Класифікація державних цільових фондів. Суверенні фонди добробуту та їх місце в системі державних цільових фондів. Склад державних цільових фондів в Україні. Адміністративні засади функціонування позабюджетних фондів в Україні. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

- ❖ Пенсійний фонд України, його призначення. Управління Пенсійним фондом України. Джерела та порядок формування Пенсійного фонду. Склад видатків Пенсійного фонду. Необхідність і напрямки розвитку системи пенсійного страхування в Україні.
- ❖ Державний фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття: джерела формування і напрями використання. Фонд соціального захисту інвалідів України.
- ❖ Державні економічні фонди: характеристика їхніх надходжень і витрат.
- ❖ Місцеві (комунальні) цільові фонди.

Література

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI (глава 4).
2. Про джерела фінансування дорожнього господарства : Закон України від 18 вер. 1991 р. № 1562-XII (стаття 3).
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9 лип. 2003 р. № 1058-IV.
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 верес. 1999 р. № 1105-XIV.
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 2 бер. 2000 р. № 1533-III.
6. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : постанова Кабінету Міністрів України від 23 лип. 2014 р. № 218.
7. Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва : постанова Кабінету Міністрів України від 24 січ. 2020 р. № 29.
8. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті Міністерству фінансів для забезпечення функціонування Фонду розвитку інновацій : постанова Кабінету Міністрів України від 12 груд. 2018 р. № 1110.
9. Про затвердження Порядку використання коштів фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-COV-2, та її наслідками : постанова Кабінету Міністрів України від 22 квіт. 2020 р. № 302.

10. Про затвердження Порядку капіталізації платежів до Фонду соціального страхування України у випадках ліквідації страхувальників : постанова Кабінету Міністрів України від 4 груд. 2019 р. № 986.
11. Про затвердження Порядку надання матеріального забезпечення деяким категоріям застрахованих осіб : постанова Фонду соціального страхування України від 24 січ. 2017 р. № 8.
12. Про затвердження Порядку спрямування коштів державного дорожнього фонду : постанова Кабінету Міністрів України від 20 груд. 2017 р. № 1085.
13. Про затвердження Порядку формування та використання коштів Національного фонду досліджень України : постанова Кабінету Міністрів України від 4 груд. 2019 р. № 1007.
14. Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : постанова Кабінету Міністрів України від 26 лист. 2014 р. № 675.
15. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : Закон України від 8 лип. 2011 р. № 3668-VI.
16. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 26 черв. 1996 р. № 400/97-ВР.
17. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2464-VI.
18. Про оптимізацію надання адміністративних послуг у сфері пенсійного забезпечення : постанова Кабінету Міністрів України від 17 лип. 2019 р. № 681.
19. Про особливості реалізації державної політики у сферах зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час воєнного стану та після його припинення або скасування : постанова Кабінету Міністрів України від 21 черв. 2022 р. № 735.
20. Про поводження з радіоактивними відходами : Закон України від 30 черв. 1995 р. № 255/95-ВР (стаття 4).
21. Про створення Державного спеціалізованого фонду фінансування загальнодержавних витрат на авіаційну діяльність та участь України у міжнародних авіаційних організаціях : постанова Кабінету Міністрів України від 28 вер. 1993 р. № 819.

Глосарій

✓ державні цільові фонди	✓ пенсія
✓ спеціальні фонди	✓ пенсійне забезпечення
✓ суверенні фонди добробуту	✓ персоніфікований облік
✓ галузеві фонди	✓ державне соціальне страхування
✓ комунальні фонди	✓ соціальна допомога
✓ позабюджетні фонди	✓ соціальні виплати
✓ єдиний соціальний внесок	✓ соціальна допомога
✓ трипартизм	✓ Фонд соціального страхування на випадок безробіття
✓ Пенсійний фонд України	

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Роль державних цільових фондів у соціальному та економічному розвитку Українського суспільства.
2. Можливості використання в Україні зарубіжного досвіду функціонування державних цільових фондів.
3. Державне соціальне страхування: необхідність і можливості фінансового забезпечення в сучасних умовах.
4. Пенсійний фонд України як складова системи пенсійного забезпечення громадян.

Запитання дискусійного характеру

- За яких умов державі доцільно створювати цільові фонди в позабюджетній формі?
- Чи варто в сучасних умовах забезпечити функціонування в Україні державного фонду розвитку майбутніх поколінь (суверенного фонду добробуту)? Якщо так, то за рахунок яких джерел його доцільно формувати?
- Чи повинна держава забезпечувати соціальний захист громадян, які не сплачували єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) хоча б у мінімальному розмірі?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично відобразьте місце державних цільових фондів у системі фінансових взаємовідносин і грошових потоків суспільства.
2. З'ясуйте роль цільових фондів у формуванні доходів і видатків державного бюджету України за останні п'ять років.

3. Проаналізуйте склад, структуру, динаміку надходжень державних цільових фондів в Україні за останні п'ять років [за вибором студента].
4. Проаналізуйте склад, структуру, динаміку витрат державних цільових фондів в Україні за останні п'ять років [за вибором студента].

Тема 18

Місцеві фінанси

Перелік питань

1. Теоретичні засади становлення та розвитку місцевих фінансів
2. Суть, функції та принципи організації місцевих фінансів
3. Роль місцевих фінансів в економічній системі держави
4. Характеристика інститутів місцевих фінансів
5. Місцеві бюджети, характеристика їх доходів і видатків
6. Міжбюджетні відносини та інструменти їх регулювання в Україні
7. Бюджетна децентралізація як чинник розвитку системи місцевих фінансів

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Суть і функції місцевих фінансів. Призначення місцевих фінансів. Принципи організації місцевих фінансів.
- ❖ Передумови та напрямки розвитку теорії місцевих фінансів. Вплив теорій розвитку функцій і завдань центральної та місцевої влади на розвиток місцевих фінансів в Україні.
- ❖ Суб'єкти місцевих фінансів в Україні. Територіальні громади та органи місцевого самоврядування. Об'єднання територіальних громад в Україні: причини та наслідки.
- ❖ Характеристика інститутів місцевих фінансів в Україні: комунальна власність, фінансові ресурси комунальних підприємств і організацій, фінансові ресурси органів місцевого самоврядування, комунальний кредит.
- ❖ Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування. Місцеві бюджети. Класифікація доходів і видатків місцевих бюджетів України. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів бюджетів самоврядування. Види неподаткових надходжень у

місцеві бюджети. Соціальна спрямованість видаткової частини місцевих бюджетів. Фінансування витрат місцевого господарства. Фінансування адміністративного апарату місцевих органів влади. Бюджет розвитку як складова спеціального фонду місцевих бюджетів.

- ❖ Міжбюджетні відносини, їх зміст і мета регулювання. Механізм регулювання міжбюджетних відносин. Міжбюджетні трансферти: види, порядок планування та надання.
- ❖ Роль місцевих фінансів у реалізації політики зміцнення економічної самостійності адміністративно-територіальних формувань у сучасних умовах.

Література

1. Бахур Н. Використання інструментів краудсорсингу в розвитку територіальних громад : *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/bakhur.pdf>
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI (розділи III, IV).
3. Возняк Г.В. Бюджетна політика розвитку регіонів України : сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2016. 520 с.
4. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання : наук. доп. / за ред. І.З. Сторонянської; Ін-т регіон. дослідж. ім. М.І. Долишнього НАН України. Львів, 2018. 144 с.
5. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / За наук. ред. Я.А. Жаліла. Київ : НІСД, 2020. 153 с.
6. Деякі питання фінансування програм та проектів регіонального розвитку : постанова Кабінету Міністрів України від 16 лист. 2016 р. № 827.
7. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 11 бер. 2022 р. № 252.
8. Європейська хартія місцевого самоврядування : міжнародний документ від 15 жовт. 1985 р.

9. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Русін В. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади. Київ : ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
10. Маляревський І.В., Бараннік В.О. Громадські бюджети як перспективний інструмент розвитку громад і територій : *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-11/hromadski-budzhety.pdf>
11. Механізми адміністративно-фінансової децентралізації: світові практики та напрямки їх імплементації в Україні : наук. доп. / за наук. ред. І.З. Сторонянської; Ін-т регіон. дослідж. ім. М.І. Долішнього НАН України. Львів, 2018. 106 с.
12. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон України від 28 грудня 2014 р. № 79-VIII.
13. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII.
14. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 5 серп. 2020 р. № 695.
15. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : постанова Кабінету Міністрів України від 8 квіт. 2015 р. № 214.
16. Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень : постанова Кабінету Міністрів України від 16 лют. 2011 р. № 110.
17. Про затвердження Порядку обслуговування коштів місцевих бюджетів у частині бюджету розвитку та власних надходжень бюджетних установ в установах банківського державного сектору : постанова Кабінету Міністрів України від 14 трав. 2015 р. № 378.
18. Про затвердження Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів : постанова Кабінету Міністрів України від 15 груд. 2010 р. № 1132.
19. Про затвердження Порядку покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів : постанова Кабінету Міністрів України від 29 груд. 2010 р. № 1204.
20. Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках : постанова Кабінету Міністрів України від 12 січ. 2011 р. № 6.

21. Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів шляхом придбання державних цінних паперів : постанова Кабінету Міністрів України від 23 трав. 2018 р. № 544.
22. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР (розділи I, III).
23. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 черв. 2014 р. № 1508-VIII.
24. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2014 р. № 333-р.
25. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 вер. 2015 р. № 995-р.
26. Результати оцінювання управління фінансами об'єднаних територіальних громад / А. Бочі, О. Шубіна, І. Тютюшкін та ін. Київ, 2018. 20 с.
27. Слухай С.В. Міжурядові трансферти: теорія і практика : монографія. Київ : Аграр Медіа Груп, 2013. 421 с.
28. Спасів Н.Я. Фінанси об'єднаних територіальних громад: детермінанти та пріоритети розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 480 с.
29. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: виклики та пріоритети України / наук. ред. В.С. Кравців; Ін-т регіон. дослідж. ім. М.І. Долішнього НАН України. Львів, 2018. 157 с.
30. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації : наук. доп. / наук. ред. І.З. Сторонянська. Львів : ІРД НАНУ, 2020. 131 с.
31. Фінансові детермінанти економічного зростання регіонів і територіальних громад України в координатах поведінкової економіки : наук.-аналіт доп.; наук. ред. Г.В. Возняк. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України», 2021. 126 с.

Глосарій

✓ місцеві фінанси	відносин
✓ місцеве самоврядування	✓ горизонтальне вирівнювання
✓ територіальна громада	✓ індекс відносної
✓ комунальна власність	податкоспроможності
✓ бюджет розвитку	✓ міжбюджетні трансфери
✓ місцевий фінансовий орган	✓ базова дотація
✓ принцип бюджетної	✓ реверсна дотація
еквівалентності	✓ субвенція
✓ принцип національної	✓ фінансовий норматив
солідарності	бюджетної забезпеченості
✓ міжбюджетні відносини	✓ бюджетна децентралізація
✓ регулювання міжбюджетних	

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Місцеві фінанси в системі фінансових відносин Українського суспільства, необхідність і можливості посилення їхньої ролі.
2. Проблематика розширення фінансових повноважень органів місцевого самоврядування в умовах розбудови Української держави.
3. Роль місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць.
4. Фінанси комунальних підприємств та організацій: особливості організації.
5. Вплив бюджетної децентралізації на формування та функціонування бюджетної системи України.
6. Державний бюджет України як джерело фінансового забезпечення розвитку територіальних громад.
7. Проблеми розвитку міжбюджетних відносин на етапі демократичних перетворень в Українському суспільстві.

Запитання дискусійного характеру

- Наскільки сформована в Україні система місцевих фінансів відповідає європейським принципам її організації?
- Чи достатньо сьогодні фінансових повноважень в органів місцевого самоврядування в Україні?
- Яким видам міжбюджетних трансфертів (цільовим чи нецільовим) варто надавати перевагу в процесі регулювання міжбюджетних відносин в Україні?

- Наскільки вагомий вплив суб'єктивних чинників при розрахунку розмірів міжбюджетних трансфертів в Україні? Якими заходами можна його зменшити?
- Чи потрібна органам місцевого самоврядування в Україні повна фінансова автономія?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізуйте склад, структуру, динаміку доходів місцевих бюджетів України за останні п'ять років [*за вибором студента*].
2. Оцініть склад, структуру, динаміку видатків місцевих бюджетів України за останні п'ять років [*за вибором студента*].
3. Проаналізуйте бюджетний потенціал територіальної громади [*за вибором студента*].
4. Оцініть роль Державного фонду регіонального розвитку як джерела фінансового забезпечення потреб територіальних громад в Україні.
5. Схематично відобразьте грошові потоки між ланками бюджетної системи України.

МОДУЛЬ 4

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

I МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

Тема 19

Фінансовий ринок

Перелік питань

1. Суть, функції та роль фінансового ринку у розвитку економіки
2. Класифікація фінансових ринків, їх структура
3. Суб'єкти фінансового ринку
4. Характеристика інструментів фінансового ринку
5. Основні засади організації фінансового ринку та його регулювання
6. Стан і перспективи розвитку фінансового ринку в Україні

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Суть і функції фінансового ринку, його роль у мобілізації та розподілі фінансових ресурсів. Місце фінансового ринку у фінансовій системі держави. Об'єкт фінансового ринку.
- ❖ Структура фінансового ринку. Класифікація фінансових ринків (за умовами передачі фінансових ресурсів у користування, часом обігу фінансових активів, стадією обігу фінансових активів, рівнем організації, сферою поширення, типом зобов'язань). Сегментований та інтегрований фінансовий ринок.
- ❖ Суб'єкти фінансового ринку, їх функції, права й обов'язки. Класифікація суб'єктів фінансового ринку (за формою та функціями). Фінансовий сектор (за класифікацією Міжнародного валютного фонду).
- ❖ Інструменти фінансового ринку. Характеристика видів фінансових активів за сегментами фінансового ринку. Цінні папери: класифікація, види, взаємозв'язки. Емісія та розміщення цінних паперів. Властивості фінансових активів.
- ❖ Принципи організації фінансового ринку. Основи правового регулювання фінансового ринку. Інституційно-правове та

державне регулювання фінансового ринку в Україні, його суб'єкти. Повноваження Національного банку України та Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку як суб'єктів державного регулювання фінансового ринку.

- ❖ Показники, за якими характеризують стан розвитку фінансового ринку.
- ❖ Проблеми та перспективи розвитку фінансового ринку в Україні.

Література

1. Жаліло Я.А., Гладких Д.М., Бахур Н.В., Максименко О.П., Барінова Д.С. Забезпечення доступності ринку банківських послуг для населення територіальних громад : *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/bankivski-poslugy.pdf>
2. Кузнєцова Л.В., Шмуратко Я.А. Регулювання ринку похідних фінансових інструментів в умовах глобальної економічної нестабільності : монографія. Харків : Діса Плюс, 2018. 248 с.
3. Механізми грошового та фондового ринків і їх вплив на розвиток економіки України / за ред. А.І. Даниленка. Київ : Фенікс, 2008. 442 с.
4. Олійник Д.І.. Обіг віртуальних активів в Україні : *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/oliinik.pdf>
5. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2074-ІХ.
6. Про депозитарну систему України : Закон України від 6 лип. 2012 р. № 5178-VI.
7. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків : Закон України від 30 жовт. 1996 р. № 448/96-ВР.
8. Про затвердження Національної рейтингової шкали : постанова Кабінету Міністрів України від 26 квіт. 2007 р. № 665.
9. Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України : постанова Національного банку України від 2 січ. 2019 р. № 1.
10. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3480-ІV.

11. Про створення Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України : рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 29 лип. 1998 р. № 94.
12. Про схвалення Концепції запровадження та розвитку ринку зелених облігацій в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лют. 2022 р. № 175-р
13. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14 груд. 2021 р. № 1953-IX.

Глосарій

✓ фінансовий ринок	✓ структурні продукти
✓ валютний ринок	✓ криптоактиви
✓ кредитний ринок	✓ хеджування
✓ ринок фінансових послуг	✓ дисконт
✓ ринок валютних цінностей	✓ емітент
✓ ринок цінних паперів	✓ інвестор
✓ фондовий ринок	✓ фінансовий посередник
✓ ринок грошей	✓ фінансова компанія
✓ ринок капіталів	✓ фінансова послуга
✓ первинний фінансовий ринок	✓ дилер
✓ IPO	✓ маклер
✓ лістинг (listing)	✓ брокер
✓ вторинний фінансовий ринок	✓ фондова біржа
✓ сегментований ринок	✓ валютна біржа
✓ інтегрований ринок	✓ інвестиційний фонд
✓ базові фінансові активи	✓ реєстратор
✓ акція	✓ депозитарій
✓ облігація	✓ кліринговий банк
✓ вексель	✓ державне регулювання фінансового ринку
✓ ощадний сертифікат	✓ макропруденційна політика
✓ депозитний сертифікат	✓ НКЦПФР
✓ майновий сертифікат	✓ інституційно-правове регулювання фінансового ринку
✓ інвестиційний сертифікат	✓ капіталізація фінансового ринку
✓ похідні цінні папери	✓ ліквідність фінансового ринку
✓ фондові деривативи	✓ free float
✓ ф'ючерс	✓ граничний фінансовий ринок
✓ форвард	
✓ опціон	
✓ варрант	

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Роль національного фінансового ринку в забезпеченні потреб розвитку національної економіки.
2. Порівняльна характеристика інструментів фінансового ринку.
3. Стан розвитку фінансового посередництва в Україні.
4. Фондові біржі та їхня роль у розвитку фінансового ринку в Україні.
5. Держава як учасник фінансового ринку в Україні.
6. Функції інституційної структури фінансового ринку.
7. Інфраструктура фондового ринку України та можливості її адаптації до норм Європейського Співтовариства.
8. Цифровізація фінансових послуг як засіб поліпшення їхньої доступності для громадян України.
9. Характеристика фінансового ринку України за індикаторами його конкурентоспроможності за методологією Світового економічного форуму (The Global Competitiveness Index).
10. Крипторинки в Україні та світі: стан і перспективи його розвитку.

Запитання дискусійного характеру

- Чи обґрунтовано ототожнювати фондовий ринок і ринок цінних паперів?
- Наскільки повноцінно виконує свої функції фінансовий ринок України?
- Чи обґрунтовано вважати національний фінансовий ринок в Україні складовою світового фінансового ринку?
- Які стимули потрібно задіяти, щоб заохотити громадян України до активної участі в операціях на національному фінансовому ринку?
- Чи потрібне окреме регулювання та додатковий захист прав міноритарних власників цінних паперів в Україні?
- Банкоцентричний фінансовий ринок України: благо чи зло з погляду пріоритетів розвитку національної економіки?
- За яких умов населенню варто інвестувати в криптоактиви; дорогоцінні метали; об'єкти нерухомості?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично відобразьте місце фінансового ринку в системі фінансових взаємовідносин і грошових потоків суспільства.
2. Складіть хронологічну таблицю розвитку фінансового ринку в Україні.
3. Охарактеризуйте склад фінансових активів, які перебувають в обігу на фінансовому ринку України впродовж останніх трьох років.
4. Оцініть стан розвитку фінансового ринку в Україні за його сегментами за останні три роки [за вибором студента].
5. З'ясуйте результативність державного регулювання фінансового ринку в Україні.
6. Обґрунтуйте перелік заходів для підвищення рівня доступності послуг фінансових посередників у Вашій територіальній громаді.

Тема 20

Страховання та страховий ринок

Перелік питань

1. Економічна природа категорії “страхування” та його функції
2. Термінологія страхової справи
3. Класифікація форм і галузей страхування
4. Страховий ринок і особливості його розвитку в Україні
5. Фінансові аспекти діяльності страховиків

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Економічна необхідність і роль страхування в забезпеченні безперервності суспільного виробництва. Особливості фінансових відносин у сфері страхування. Страхові фонди, їх джерела та методи мобілізації. Призначення страхових ресурсів.
- ❖ Галузі, види та форми страхування. Принципи обов'язкового й добровільного страхування. Страхування майна юридичних і фізичних осіб, його види. Страхування відповідальності та перспективи його розвитку. Страхування кредитних і фінансових ризиків. Особисте страхування, його суть і місце в забезпеченні

соціального захисту громадян. Види особистого обов'язкового й добровільного страхування. Медичне страхування, його суть, необхідність, значення. Проблеми запровадження медичного страхування в Україні.

- ❖ Співстрахування та перестрахування. Необхідність перестрахування для зменшення рівня ризику страхових операцій.
- ❖ Доходи й витрати страховика. Страхові внески як основне джерело доходів страховика. Витрати на виплату страхового відшкодування й страхових сум, відрахування до запасних і резервних фондів. Фінансові результати страхових операцій, їх рентабельність. Прибуток страхових організацій, його розподіл і використання.
- ❖ Страховий ринок. Поняття страхового ринку та його організаційна структура. Суб'єкти страхового ринку. Організаційні форми існування страхових компаній. Формування й розвиток страхового ринку в Україні.
- ❖ Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні. Ліцензування страхової діяльності.

Література

1. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика : розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 7 черв. 2018 р. № 850.
2. Про затвердження Порядку добровільного страхування відповідальності керівників і членів наглядових рад державних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50% акцій (часток) належать державі : постанова Кабінету Міністрів України від 4 лип. 2018 р. № 535.
3. Про затвердження Порядку і правил здійснення обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації : постанова Кабінету Міністрів України від 6 вер. 2017 р. № 676.
4. Про затвердження Порядку і правил обов'язкового страхування відповідальності власників собак з шкоду, яка може бути заподіяна третім особам : постанова Кабінету Міністрів України від 9 лип. 2002 р. № 944.

5. Про затвердження Порядку і правил обов'язкового страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю, за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі або її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї : постанова Кабінету Міністрів України від 29 бер. 2002 р. № 402.
6. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса : постанова Кабінету Міністрів України від 19 серп. 2015 р. № 624.
7. Про страхування : Закон України від 7 бер. 1996 р. № 85/96-ВР.

Глосарій

✓ страхування	✓ викупна сума
✓ самострахування	✓ страхове забезпечення
✓ колективне страхування	✓ страховий захист
✓ пряме страхування	✓ страховий випадок
✓ перестрахування (цесія)	✓ страховий ризик
✓ співстрахування	✓ майнове страхування
✓ страховик	✓ особисте страхування
✓ страхувальник	✓ соціальне страхування
✓ застрахована особа	✓ медичне страхування
✓ вигодонабувач	✓ страхування відповідальності
✓ перестраховик (цесіонер)	✓ страхування ризиків
✓ перестрахувальник (цедент)	✓ обов'язкове страхування
✓ страховий брокер	✓ добровільне страхування
✓ страховий агент	✓ страховий ринок
✓ андеррайтер	✓ страхова послуга
✓ сюрвейєр	✓ страховий продукт
✓ аварійний комісар	✓ страхове поле
✓ аджастер	✓ страховий портфель
✓ диспашер	✓ страховий інтерес
✓ страхові внески	✓ страхова відповідальність
✓ страхові платежі	✓ страхове покриття
✓ страховий тариф	✓ франшиза
✓ страхова виплата	✓ страховий поліс
✓ страхове відшкодування	✓ страхове свідоцтво
✓ страхова сума	✓ інверсія страхового циклу

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Страхові ресурси як складова фінансових ресурсів економічних суб'єктів, їхня роль у розвитку національної економіки.
2. Необхідність і можливості запровадження обов'язкового медичного страхування в Україні.
3. Страховий ринок: його суть і роль у формуванні та розподілі страхових фондів.
4. Фінансові ресурси страховиків: джерела формування та пріоритети у використанні.
5. Держава як суб'єкт страхового ринку України.
6. Тенденції розвитку національного та світового страхового ринку.

Запитання дискусійного характеру

- Чи варто економічним суб'єктам використовувати метод самострахування в сучасних умовах розвитку Української держави?
- Якими обов'язковими видами страхування варто доповнити їх перелік в Україні?
- Чи обґрунтовано надання податкових пільг з метою стимулювання участі населення в операціях на страховому ринку України?
- Які заходи страхових компаній можуть посилити привабливість і поліпшити доступність їхніх фінансових послуг для клієнтів?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично відобразіть місце страхування в системі фінансових взаємовідносин і грошових потоків суспільства.
2. Проаналізуйте досягнутий рівень розвитку страхового ринку в Україні.
3. Оцініть фінансовий стан вітчизняних страхових компаній за останні три роки [за вибором студента].

Тема 21

Міжнародні фінанси

Перелік питань

1. Фінанси в системі міжнародних відносин
2. Глобалізація як фактор розвитку міжнародних фінансів
3. Світовий фінансовий ринок, характеристика його складових
4. Суть і форми міжнародних розрахунків
5. Міжнародні фінансові організації, засади їхньої діяльності

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Міжнародні фінанси як підсистема міжнародних економічних відносин. Призначення та функції міжнародних фінансів. Суб'єкти міжнародних фінансових відносин. Міжнародні фінансові потоки, напрями та канали їх руху. Фактори впливу на склад і структуру міжнародних фінансових потоків.
- ❖ Зміст фінансової глобалізації. Фінансіалізація економічних відносин. Характеристика її складових. Позитивні та негативні наслідки фінансової глобалізації. «Бульбашкова економіка» (bubbleeconomics).
- ❖ Світовий фінансовий ринок. Організаційні засади світового фінансового ринку. Фінансові центри. Фінансові посередники. Сегменти світового фінансового ринку. Валютний ринок. Ринок капіталів. Ринок валютних цінностей.
- ❖ Міжнародні розрахунки. Форми міжнародних розрахунків. Міжнародні платіжні системи. Договірні гарантії у міжнародних розрахунках. Роль банків у міжнародних розрахунках.
- ❖ Міжнародні фінансові інститути, організаційні засади їх діяльності. Міжнародний валютний фонд. Світовий банк. Регіональні фінансові інститути. Місце міжнародних фінансових інститутів у світовому перерозподілі грошових потоків. Тенденції співпраці України з міжнародними фінансовими інститутами.

Література

1. Білорус О.Г. Економічна глобалістика. Світ-система глобалізму : монографія. Ун-т «Україна». Київ, 2016. 536 с.
2. Бублик Є.О. Фінансова відкритість транзитивних економік : монографія / НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. Київ, 2020. 324 с.
3. Вплив глобальних фінансів на валютно-фінансову систему України : монографія / за ред. Т.П. Богдан; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. Київ, 2017. 372 с.
4. Колосова В.П. Фінанси міжнародних інституцій в Україні : монографія / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ, 2016. 504 с.
5. Тернер Е. Між боргом і дияволом. Гроші, кредит та реформування глобальних фінансів. Київ : Апріорі, 2020. 416 с.

Глосарій

✓ міжнародні фінанси	✓ документарний акредитив
✓ міжнародні фінансові потоки	✓ інкасо
✓ глобалізація	✓ банківський переказ
✓ фінансова глобалізація	✓ валютний кліринг
✓ хедж-фонд	✓ валютне регулювання
✓ «бульбашкова економіка» (bubbleeconomics)	✓ валютний курс
✓ фінансіалізація	✓ валютне обмеження
✓ світовий фінансовий ринок	✓ валютна виручка
✓ ринок євровалют	✓ валютні фонди
✓ світовий фінансовий центр	✓ валютні резерви
✓ офшор	✓ валютні операції
✓ тіньовий банкінг	✓ митний тариф
✓ сек'юритизація кредитів	✓ митний контроль
✓ міжнародні розрахунки	✓ міжнародний фінансовий інститут
✓ SWIFT	✓ Міжнародний Валютний Фонд
✓ рахунок «лоро»	✓ Світовий Банк
✓ рахунок «ностро»	✓ регіональний фінансовий інститут

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Порівняльна характеристика чинників впливу на розвиток системи міжнародних фінансових відносин.
2. Війна в Україні та її вплив на розвиток міжнародних фінансів.

3. Україна як суб'єкт міжнародних фінансів.
4. Стан і проблеми залучення іноземного капіталу в Україну.
5. Міжнародні фінансові центри та їхній вплив на розвиток економіки України.
6. Сучасна проблематика співпраці України з міжнародними фінансовими інституціями.
7. Фінанси Європейського співтовариства, особливості їх організації.
8. Оцінка ефективності сучасних механізмів позаринкового регулювання фінансових потоків, здійснюваного міжнародними фінансовими організаціями.

Запитання дискусійного характеру

- Фінансова глобалізація: зло чи благо для розвитку національної економіки України?
- Чи потрібно прагнути трансформації економічних центрів України у світові фінансові центри?
- Чи варто активізацію міжнародної фінансової співпраці розглядати як чинник розвитку тіньового сектору національної економіки?
- Чи обґрунтовано вважати, що співпраця з міжнародними фінансовими організаціями позбавляє Український уряд можливості вести самостійну фінансову політику?
- Наскільки зручні для вітчизняних суб'єктів господарювання та громадян України способи проведення міжнародних розрахунків?
- Чи обґрунтовано прагнути перетворення національної грошової одиниці України у міжнародну резервну валюту?

Завдання прикладного характеру

1. Схематично відобразьте місце міжнародних фінансів у системі фінансових взаємовідносин і грошових потоків суспільства.
2. Проаналізуйте склад і структуру сучасних міжнародних фінансових потоків.
3. Оцініть досягнутий рівень розвитку світового фінансового ринку за його сегментами [за вибором студента].
4. Проаналізуйте результативність співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями за останні три роки.

Тема 22

Фінансова безпека держави

Перелік питань

1. Поняття та базові елементи економічної безпеки держави
2. Суть фінансової безпеки держави, характеристика її підсистем
3. Механізм забезпечення фінансової безпеки держави

Методичні поради. При самостійному опрацюванні питань цієї теми особливо зверніть увагу на такі їхні аспекти:

- ❖ Економічна безпека як багаторівнева система: поняття та базові елементи. Національні економічні інтереси, їх класифікація. Загрози економічній безпеці, їх класифікація. Індикатори економічної безпеки.
- ❖ Фінансова безпека: сутність і місце в системі економічної безпеки, фактори, які її визначають. Внутрішній і зовнішній аспекти фінансової безпеки.
- ❖ Складові фінансової безпеки держави: бюджетна, податкова, боргова, валютна, грошово-кредитна, інвестиційна безпеки, фінансова безпека банківської системи, фінансова безпека страхового та фондового ринків.
- ❖ Структурні компоненти фінансової безпеки: фінансова безпека домогосподарства, фінансова безпека підприємства, фінансова безпека території.
- ❖ Рівні фінансової безпеки: національна та міжнародна фінансова безпека.
- ❖ Механізм і системи забезпечення фінансової безпеки держави. Загальні та специфічні принципи забезпечення фінансової безпеки держави. Індикатори стану фінансової безпеки держави. Суб'єкти забезпечення фінансової безпеки держави. Пріоритетні національні інтереси у фінансовій сфері.
- ❖ Внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці України. Фінансова криза та її вплив на фінансову безпеку держави.

Література

1. Вплив кризи на фінанси реального сектора економіки України та шляхи їх оздоровлення : монографія / Даниленко А.І. та ін.; за ред. А.І. Даниленка; ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України. Київ, 2014. 520 с.
2. Гудзовата О.О. Грошово-кредитна політика в системі забезпечення фінансової безпеки України: теоретико-методологічні засади та напрями реалізації. Львів : Вид-во ННВК «АТБ», 2018. 300 с.
3. Лепіхов А. Глобальні ризики та невизначеність: огляд дослідження ЕІУ: *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/hlobalni-ryzyku-ta-nevyznachenist-ohlyad-doslidzhennya-eiu>
4. Проблеми та перспективи зміцнення стійкості фінансової системи України : аналіт. доп. / за наук. ред. Я.А. Жаліла. Київ : НІСД, 2021. 104 с.
5. Про затвердження Методики оцінювання фіскальних ризиків : постанова Кабінету Міністрів України від 24 квіт. 2019 р. № 351.
6. Про затвердження Методики оцінювання фіскальних ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки : постанова Кабінету Міністрів України від 11 січ. 2018 р. № 7.
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовт. 2013 р. № 1277.
8. Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави : постанова Кабінету Міністрів України від 4 бер. 2015 р. № 783
9. Про затвердження Порядку здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з управлінням державним (місцевим) боргом : постанова Кабінету Міністрів України від 1 серп. 2012 р. № 815.
10. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16 лист. 2021 р. № 1882-ІХ.
11. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII (розділ II, стаття 35).
12. Про Раду з фінансової стабільності : Указ Президента України від 24 бер. 2015 р. № 170/2015.

13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» : Указ Президента України від 11 серп. 2021 р. № 347/2021.
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» : Указ Президента України від 27 вер. 2021 р. № 479/2021.
15. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серп. 2012 р. № 569-р.
16. In Defense of Public Debt / Barry Eichengreen, Asmaa El-Ganainy, Rui Esteves, Kris James Mitchener. Oxford University Press, 2021. 320 p.
17. Fiscal Risks: sources, disclosure and management / ed.: A. Cebotari et al.; Fiscal Affairs Dept. Washington, D.C.: IMF, 2008. 52 p.

Глосарій

✓ безпека	✓ фінансова безпека людини
✓ національна безпека	✓ фінансова безпека домогосподарства
✓ економічна безпека	✓ фінансова безпека суб'єкта господарювання
✓ національні економічні інтереси	✓ фінансова безпека території
✓ загрози економічній безпеці	✓ національна фінансова безпека
✓ критична інфраструктура	✓ міжнародна фінансова безпека
✓ індикатори економічної безпеки	✓ механізм забезпечення фінансової безпеки держави
✓ фінансова безпека	✓ фінансова доктрина
✓ бюджетна безпека	✓ загрози фінансовій безпеці
✓ податкова безпека	✓ фіскальна вразливість
✓ фіскальні ризики	✓ фіскальний дисбаланс
✓ боргова безпека	✓ індикатори фінансової безпеки
✓ боргові ризики	✓ податкові важелі фінансової безпеки
✓ фінансова безпека банківської системи	✓ фінансова стійкість
✓ валютна безпека	✓ фінансова криза
✓ грошово-кредитна безпека	✓ фіскальна консолідація
✓ інвестиційна безпека	
✓ фінансова безпека фондового ринку	
✓ фінансова безпека страхового ринку	

Теми наукових повідомлень і аналітичних виступів

1. Національні економічні та фінансові інтереси як основа формування системи фінансової безпеки України.
2. Порівняльна характеристика сучасних загроз фінансовій безпеці України.
3. Повноваження та напрямки взаємодії суб'єктів забезпечення фінансової безпеки України.
4. Напрямки посилення фінансової безпеки України в кризових умовах розвитку суспільства.
5. Фінансові інновації та їхній вплив на рівень фінансової безпеки економічних суб'єктів.
6. Зміст і складові фінансової безпеки територіальних громад в Україні та напрямки її забезпечення в сучасних умовах.

Запитання дискусійного характеру

- Чи обґрунтовано ототожнювати фінансову безпеку держави та стійкість державних фінансів?
- Чи варто розглядати операції національних економічних агентів з криптовалютою як загрозу фінансовій безпеці України?
- Наскільки фінансова безпека людини і домогосподарств зумовлена досягнутим рівнем фінансової безпеки країни в цілому?
- Чим обумовлюється рівень фінансової безпеки суб'єктів господарювання: їхніми власними діями чи заходами органів державної влади?
- Чи обґрунтовано вважати іноземні інвестиції загрозою фінансовій безпеці України?

Завдання прикладного характеру

1. Проаналізуйте ступінь впливу факторів на формування фінансової безпеки України сьогодні.
2. Оцініть стан фінансової безпеки України за її складовими [за вибором студента].
3. З'ясуйте вплив фіскальних ризиків на стан фінансової безпеки України.
4. Складіть алгоритм забезпечення фінансової безпеки України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бак Н.А. Фінанси : навч. посіб. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 352 с.
2. Бак Н.А. Фінанси. *Фінанси, банківська справа та страхування. Грошовий обіг і публічні фінанси* : підручник для бакалаврів / за ред. проф. П.О. Нікіфорова, доц. Н.А. Бак. Чернівці, 2019. С. 122-197.
3. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 608 с.
4. Василик О.Д. Теорія фінансів. Київ : НІОС, 2003. 411 с.
5. Лондар С.Л., Тимошенко О.В. Фінанси : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2009. 384 с.
6. Романенко О.Р. Фінанси : підручник. Київ : ЦУЛ, 2009. 312 с.
7. Теорія фінансів : підручник / Юхименко П.І. та ін.; за ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 576 с.
8. Фінанси : підручник / за ред. І.О. Лютого. Київ : Ліра-К, 2017. 720 с.
9. Фінанси : підручник / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. Київ : Знання, 2008. 611 с.
10. Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія: У 3-х т. / Ін-т світ. екон. і міжнар. відносин НАНУ, ДННУ «Акад. фін. управління»; за ред. Т.І. Єфименко. Київ, 2010.
11. Фінансова енциклопедія / О.П. Орлюк та ін.; за заг. ред. О.П. Орлюк. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 472 с.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

1. Аналітика : Міжнародний центр перспективних досліджень: *веб-сайт*. URL: <http://icps.com.ua/>
2. Дані та аналітика : Міністерство фінансів України : *веб-сайт*. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
3. Законодавство України : Верховна рада України : *веб-сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
4. Звітність : Державна казначейська служба України : *веб-сайт*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
5. Статистика : Національний банк України : *веб-сайт*. URL: <https://bank.gov.ua/>
6. Статистична інформація : Державна служба статистики України : *веб-сайт*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Bureau of Economic Analysis. URL: <https://www.bea.gov/>.
8. Government Finance Statistics / International Monetary Fund. URL: <https://data.imf.org/?sk=89418059-d5c0-4330-8c41-dbc2d8f90f46&sId=1435762628665>.
9. OECD. (2020). Revenue Statistics 2020. Paris: OECD Publishing, 2020. URL: doi.org/10.1787/8625f8e5-en
10. Opencorporates.com. URL: <https://opencorporates.com/>.
11. UN Comtrade Database / United Nations. URL: <https://comtrade.un.org/>
12. World Development Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

Навчальне видання

Наталія Андріївна **Бак**

ФІНАНСИ

*Методичні рекомендації
до самостійної роботи*

Відповідальний за випуск ***Нікіфоров П.О.***

Літературний редактор ***Лукул О.В.***

Технічний редактор ***Чорасва Г.К.***

Підписано до друку 10.02.2023. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 4,6.

Обл.-вид. арк. 4,9. Тираж 00. Зам. Н-000.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.

58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.